

SOCIALT UDSATTE I IDRÆTTEN

Definitioner og eksisterende viden

Delrapport 1 i projektet 'Idræt for socialt udsatte' / Marts 2018

Maja Pilgaard &
Steffen Rask

Idrættens
Analyseinstitut

SOCIALT UDSATTE I IDRÆTTEN

Titel

Socialt udsatte i idrætten. Definitioner og eksisterende viden

Forfattere

Maja Pilgaard & Steffen Rask

Øvrige bidragydere

Trygve Laub Asserhøj & Marianne Kjær

Rekvirent

TrygFonden

Layout

Idrættens Analyseinstitut

Forsidefoto

Landsforeningen af VæreSteder/Büro Jantzen

Print

Mercoprint Digital A/S

Udgave

1. udgave, København, marts 2018

Pris

Rapporten kan bestilles i trykt udgave hos Idrættens Analyseinstitut, pris 100,00 kr. inklusive moms, eksklusiv forsendelse. Rapporten kan downloades gratis i vidensbanken på www.idan.dk

ISBN

978-87-93375-80-2

978-87-93375-81-9 (pdf)

Udgiver

Idrættens Analyseinstitut

Kanonbådsvej 4A

DK-1437 København K

T: +45 3266 1030

E: idan@idan.dk

W: www.idan.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Projektet er støttet af TrygFonden

TrygFonden

Indhold

Forord	6
Indledning – socialt udsatte i idrætten	7
Hvem er de socialt udsatte?.....	8
Voksne og social udsathed	8
Børn og social udsathed	15
Opsamling.....	16
Socialt udsattes idrætsvaner	21
Deltagelse i sport og motion.....	21
Deltagelse i fysisk aktivitet	31
Opsamling.....	37
Barrierer for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte	38
Barrierer for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte voksne.....	38
Opsamling.....	43
Sammenfatning	44
Litteratur	46
Bilag 1: Oversigt over central litteratur.....	49

Forord

Dette notat giver et overblik over centrale begreber og den eksisterende viden om idræt for socialt udsatte. Notatet fungerer som første del og udgangspunkt for en kortlægning af udsatte borgeres idrætsvaner, som Idrættens Analyseinstitut (Idan) gennemfører i løbet af 2017 og 2018.

Formålet med projektet er at udføre en uvildig undersøgelse af et hjørne af den danske idrætssektor, som i høj grad er underbelyst. Projektet skal give overblik over og indsigt i området og består af tre delundersøgelser.

Delundersøgelse 1 giver overblik over definitioner af udsathed og beskriver den eksisterende viden på området i form af evalueringer og rapporter fra de senere års indsatser og projekter for idræt for socialt udsatte samt Idans egne undersøgelser og data.

Delundersøgelse 2 beskriver centrale aktører, deres fokusområder og aktiviteter, herunder aktører som OMBOLD, Sport for LIVET, BROEN, FitforKids, initiativer under DIF og DGI, kommuner, sociale organisationer mv. Statslige bevillinger og puljer til området bliver også belyst.

Delundersøgelse 3 går i dybden med mindst tre casestudier med fokus på særlige gruppers idrætsdeltagelse og brugerperspektiver fra de aktive i forskellige typer af tilbud, bl.a. til hjemløse og børn i socialt udsatte familier.

Projektet vil fungere som startskud for en mere kontinuerlig forsknings- og formidlingsmæssig dækning af idrættens rolle og potentiale i indsatsen for socialt udsatte i Danmark. Målsætningen er bedre at kunne udnytte Idans viden og kapacitet i forhold til analyse, forskning, formidling og debat på idrætsområdet og det brede folkeoplysende område til at skærpe fremtidige indsatser med fokus på at aktivere eller fastholde udsatte borgere i idrætten.

Idan sender en særlig tak til følgegruppen, som har bidraget med viden og sparring om idræt for socialt udsatte. Følgegruppen består af repræsentanter for OMBOLD, Sport for LIVET, Idræt for Sindet, BROEN-Danmark samt forsker Michael Fehsenfeld.

Idan takker også TrygFonden for bevillingen til at gennemføre dette projekt.

Indledning – socialt udsatte i idrætten

I Danmark findes efterhånden meget viden om befolkningens idrætsvaner. Gentagne undersøgelser siden 1964 viser udviklingstræk i tilbøjeligheden til at dyrke idræt (Pilgaard & Rask, 2016). De seneste to årtier finder man desuden en vækst i undersøgelser, projekter og forskning, som sætter fokus på social ulighed i sundhed (Diderichsen et al., 2011), socialt udsatte borgere (Pedersen et al., 2012) eller ligefrem socialt ekskluderede samfundsgrupper (Benjaminen et al. 2017).

Der findes dog ikke megen viden om, hvilke tiltag på idrætsområdet der eksisterer for socialt udsatte, eller opsamlende viden om, hvordan socialt udsatte målgrupper kan defineres i en idrætsspecifik kontekst. Der har i snart fem årtier været fokus på 'idræt for alle' i den idrætspolitiske debat med Europarådets målsætning fra 1966 om, at alle har ret til at dyrke idræt (Jespersen & Riiskjær, 1982). Men der er stor forskel på at tale om idræt for alle og specifikt sætte fokus på idræt for socialt udsatte målgrupper. Langt de fleste idrætstilbud i Danmark er i princippet åbne for alle, der ønsker at deltage, jf. folkeoplysningslovens krav herom. I praksis finder man dog en klar social ulighed i sundhed generelt og i tilbøjeligheden til at dyrke idræt (Pilgaard & Rask, 2016) og fysisk aktivitet mere specifikt (Christensen et al., 2014a).

Ønsker man at arbejde for at udligne sociale forskelle i idræt, handler det dybest set om at sikre en mere *ulige* fordeling af ressourcer: *To assure equality in achieved levels of functionings, resources may well need to be distributed unevenly* (Suzuki, 2017). Samtidig er der behov for at se nærmere på, hvilke tiltag der findes med fokus på socialt udsatte, samt hvilke målgrupper af socialt udsatte disse tilbud henvender sig til.

Med denne rapport bliver fokus rettet mod socialt udsatte borgere. Der findes kun begrænset viden om socialt udsatte borgere i landsdækkende kvantitative undersøgelser af idrætsdeltagelse i Danmark. Det skyldes dels, at socialt udsatte borgere er mindre tilbøjelige til at deltage i almene idrætsvaneundersøgelser end mere ressourcestærke borgere. Dels indeholder almene undersøgelser af befolkningens idrætsvaner ikke spørgsmål, som specifikt søger at identificere social udsathed. Derfor finder man ikke tilgængelige repræsentative data, som kobler på forhånd definerede 'socialt udsathedssindikatorer' til idrætsdeltagelse.

Det følgende afsnit gennemgår centrale danske udgivelser, som definerer socialt udsatte borgere i almindelighed, og afrundingen forsøger at relatere definitionerne til en afgrænsning i en idrætsspecifik sammenhæng.

Dernæst gennemgås central viden om socialt udsatte borgeres tilbøjelighed til at dyrke sport, motion og fysisk aktivitet, så langt den eksisterende viden rækker. Herunder fokus på erfaringer fra centrale projekter samt barrierer for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte.

Hvem er de socialt udsatte?

For at kunne foretage en undersøgelse af specifikke idrætsinitiativer for socialt udsatte er det nødvendigt at afgrænse og definere gruppen af socialt udsatte og begrebet 'social udsathed' samt at danne sig et overblik over, hvor mange mennesker gruppen af socialt udsatte omfatter.

Dette kapitel sammenfatter definitioner af socialt udsatte fra nogle af de mest centrale danske undersøgelser af udsathed som grundlag for at afgrænse socialt udsatte i dette projekt.

Der eksisterer forskellige afgrænsninger af begrebet 'socialt udsatte' afhængig af den kontekst, hvori udsathed bliver belyst. Alligevel finder man en række fællesflader i de forskellige definitioner, som vil blive belyst i det følgende.

Mange definitioner af socialt udsatte peger på, at der er tale om et flydende begreb med forskellige grader af social udsathed, som i praksis gør det svært at foretage en præcis afgrænsning af socialt udsatte som en samlet gruppe.

Voksne og social udsathed

Fællesskabsmålingen

'Fællesskabsmålingen – En undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark' fra 2017 er gennemført af TrygFonden og SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Fællesskabsmålingen er en undersøgelse af voksne danskeres relation til fællesskabet, der særligt fokuserer på de mennesker, der er på kanten af fællesskabet (Benjaminsen et al., 2017).

At være på kanten af – eller uden for – fællesskabet defineres i Fællesskabsmålingen som, at et menneske har meget få eller slet ingen muligheder for at deltage i forskellige områder af samfunds- og hverdagslivet, herunder særligt i de sociale relationer og aktiviteter, som er almindelige blandt danskere generelt.

Fællesskabsmålingen fokuserer på en multidimensionel tilgang til social eksklusion, hvor fire dimensioner og indikatorer inddrages i et spørgeskema for at afdække omfanget af social eksklusion¹.

De fire dimensioner er:

- Arbejdsmæssig eksklusion
- Uddannelsesmæssig eksklusion

¹ Fællesskabsmålingen er baseret på svar fra to stratificerede målgrupper blandt danskere i alderen 18 til 70 år. Den ene gruppe er valgt på baggrund af registeroplysninger fra Danmarks Statistik og er defineret til personer, der har været uden for arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet de seneste to år samt har en bruttoindkomst under 150.000 kr. Den anden gruppe udgøres af et repræsentativt udsnit af den øvrige befolkning.

- Boligmæssig eksklusion
- Psykosocial eksklusion

Undersøgelsen afdækker indikatorer på dimensionerne af eksklusion gennem spørgsmål om demografi, livskvalitet, helbred, økonomi, socialt netværk, tillid og deltagelse i civilsamfundet.

På baggrund af besvarelsene inddeles danskerne i tre grupper ud fra deres oplevelser af relation til fællesskabet:

- *Flertallet*: Flertallet af danskere trives i livet og føler sig som en værdsat del af de fællesskaber, de færdes i. Flertallet udgør 78 pct. af den voksne danske befolkning.
- *Risikogruppen*: Risikogruppen er ramt af forskellige udfordringer i livet og kan opleve, at de står på kanten af de fællesskaber, som andre danskere mødes i. Risikogruppen udgør 18 pct. af den voksne danske befolkning.
- *De socialt udsatte*: De socialt udsatte kæmper med massive problemer og fortæller om en voldsom følelse af at være uden for, ikke at blive værdsat og have brug for hjælp fra fællesskabet. De socialt udsatte udgør 4 pct. af den voksne danske befolkning.

Fællesskabsmålingen viser, at de socialt udsatte danskere kæmper med mange forskellige problemer. De har typisk en presset økonomi, mange har problemer med helbredet og meget ofte en psykisk lidelse. De oplever på mange måder, at de står uden for fællesskabet. Mange føler, at andre ser ned på dem, og at de ikke bliver værdsat. Yderligere oplever de ofte, at de ikke får den hjælp, de har brug for af velfærdssystemet for at kunne løse deres komplekse problemer.

Rapporten noterer, at omkring halvdelen af de socialt udsatte bor alene, og hver tiende er enig med hjemmeboende børn. Hovedparten er arbejdsløse, sygemeldte eller på førtidspension, mens knapt hver tiende er i arbejde. Hver tredje er under 30 år.

I forhold til Fællesskabsmålingens valg af begrebet 'social eksklusion' som udgangspunkt virker det lidt forvirrende at rapporten ender med at benytte begrebet 'socialt udsatte' i de endelige definitioner. Ved at fastholde begrebet 'social eksklusion' eller 'de socialt ekskluderede' kunne man lettere argumentere for, at eksklusionsbegrebet netop knytter sig til den subjektive oplevelse af at være på kanten af eller helt uden for fællesskaberne. Som forfatterne også pointerer, kan man i princippet være socialt udsat uden at være decideret socialt ekskluderet, såfremt man eksempelvis er hjemløs og/eller alkoholiker og alligevel indgår i sociale fællesskaber (Benjaminsen et al., 2017, s. 95).

Det følgende afsnit ser nærmere på andre definitioner af socialt udsatte, som netop skelner mellem socialt udsatte og socialt ekskluderede.

SUSY UDSAT 2012

SUSY UDSAT 2012 repræsenterer en undersøgelse, som udelukkende går tæt på brugere af væresteder (Pedersen et al., 2012). Undersøgelsen er gennemført af Statens Institut for Folkesundhed for Rådet for Socialt Udsatte i forlængelse af den store, nationale Sundheds- og Sygelighedsundersøgelse (SUSY) 'Hvordan har du det?' fra 2010.

Undersøgelsen er foretaget på ca. 140 herberger, væresteder, varmestuer, natcaféer, forsorgshjem og lignende sociale tilbud, hvor brugere af disse tilbud har svaret på et spørgeskema sammenligneligt med SUSY-undersøgelsen fra 2010. Formålet var her at sammenligne svar fra brugere af de 140 væresteder med den generelle, landsdækkende undersøgelse for at se på social ulighed i sundhed.

Rådet for Socialt Udsatte betegner overordnet social udsathed, som:

"et flydende begreb, der indrammer personer med særlig risiko for stigmatisering, diskrimination, udstødelse og personlig deroute; personer, som lever et liv, som gennemsnittet ikke forstår, og som ikke hører ind under gennemsnittets karakteristik af et godt liv."

(Rådet for Socialt Udsatte, 2012).

Socialt udsathed dækker derfor over mange forskellige livssituationer og sociale problemer, som bliver vurderet i forskellige grader af social udsathed. Rådet for Socialt Udsatte differentierer mellem (1) mennesker, som er i risiko for at blive udsatte, (2) mennesker, som er udsatte, og (3) mennesker, som er socialt udstødte eller ekskluderede. Ifølge denne definition kan man altså være socialt udsat uden at være socialt ekskluderet, og socialt udsathed er dermed noget bredere defineret i SUSY UDSAT end i Fællesskabsmålingen.

SUSY UDSAT 2012 peger på seks grupper af socialt udsatte på baggrund af følgende selv-vurderede livsomstændigheder blandt brugere af væresteder:

- *Alkoholmisbrugere*: Personer, der har angivet, at de drikker alkohol hver dag eller næsten hver dag, og samtidig har angivet, at de sidste gang, de drak, drak mere end fem genstande.
- *Sindslidende*: Personer, der har angivet, at de har en sindslidelse, lider af kronisk angst eller depression eller har anden psykisk lidelse eller dårlige nerver.
- *Hjemløse*: Personer, der har angivet, at de den sidste måned har boet enten på herberg, pensionat eller forsorgshjem, eller som har boet på gaden eller ingen bolig har haft den sidste måned.
- *Stofmisbrugere*: Personer, der har angivet, at de inden for den sidste måned har indtaget amfetamin, kokain, LSD, heroin eller andre stoffer eller illegalt har indtaget metadon, subutex, rohypnol eller ketogan.
- *Fattige*: Personer, der har angivet, at de ofte ikke får mad nok, fordi de ikke har råd.

- *Øvrige udsatte*: En restgruppe af værestedsbrugere, som ikke angiver noget af ovenstående, eller som har afgivet så ufuldkomne oplysninger i deres besvarelse af undersøgelsens spørgeskema, at de ikke kan indplaceres i nogen af ovenstående grupper.

Mennesker kan ifølge Rådet for Socialt Udsatte være socialt udsatte på grund af stofmisbrug, alkoholmisbrug, sindslidelse, hjemløshed, fattigdom, prostitution eller andre alvorlige, sociale problemer, men de enkelte levevilkår gør ikke nødvendigvis en person socialt udsat. Det præciseres derfor, at det centrale for social udsathed er, at det handler om en opkobling af dårlige levevilkår og mangel på deltagelse på en række centrale områder i samfundet: eksempelvis økonomisk fattigdom, eksklusion fra arbejdsmarkedet, dårlige boligforhold, dårlig sundhed, manglende faglig eller politisk deltagelse, få sociale aktiviteter og få fritidsaktiviteter.

Børne- og Socialministeriets definition af socialt udsatte voksne

Socialministeriet definerer socialt udsatte voksne ud fra en række objektive kriterier baseret på registerdata. En sådan tilgang adskiller sig fra de to foregående definitioner, som inkluderer spørgeskemabesvarelser og dermed subjektive vurderinger i den endelige definition af social udsathed.

Børne- og Socialministeriet tager således udgangspunkt i serviceloven i afgrænsningen af socialt udsatte, der gør det muligt at lave klart afgrænsede opgørelser over gruppen. Socialt udsatte voksne er defineret som mennesker over 18 år med sociale problemer eller med risiko for at få det. Det drejer sig eksempelvis om hjemløshed, misbrug, psykiske lidelser, prostitution eller vold i nære relationer, der giver behov for hjælp efter serviceloven. Hjælpen kan være personlig og praktisk hjælp, støtte i eget hjem, ophold på botilbud, social stofmisbrugsbehandling, en opsøgende og kontaktskabende indsats mv.²

Gruppen afgrænses til at omfatte personer, som modtager en social foranstaltning inden for rammerne af kapitel 14-21 i serviceloven eller er i stofmisbrugs- eller alkoholmisbrugsbehandling (§§ 141-142 i sundhedsloven). Ifølge den socialpolitiske redegørelse fra 2017 var der ca. 63.700 socialt udsatte voksne i Danmark i 2015, svarende til 1,7 pct. af voksenbefolkningen i alderen 18 til 64 år (Social- og Indenrigsministeriet, 2017, s. 93).

En tilsvarende rapport fra 2016 indeholder en lidt anden opgørelse og beregning end rapporten fra 2017, hvorfor det er vanskeligt at sammenligne tal fra de to undersøgelser og identificere en udvikling over tid (Social- og Indenrigsministeriet, 2016). Dette er et meget godt eksempel på, hvor kompliceret det er at arbejde med præcise definitioner, da der end ikke er konsistens i beregningerne og afrapporteringen inden for samme afsender i to på hinanden følgende redegørelser.

² <http://socialministeriet.dk/arbejdsmraader/udsatte-voksne/>

Rapporten fra 2017 hævder dog, at der specifikt i forhold til stofmisbrug, alkoholafhængighed og hjemløshed er sket en stigning i antal siden 2008³, mens antallet af hjemløse, der modtager en indsats rettet mod hjemløshed i form af ophold på et forsorgshjem eller herberg, ligger stabilt over tid. Hvorvidt den omtalte stigning skyldes en generel befolkningsstigning eller en reel stigning i andelen af befolkningen, der er misbrugere, afhængige eller hjemløse, bliver ikke berørt i rapporten.

Danmarks Statistik

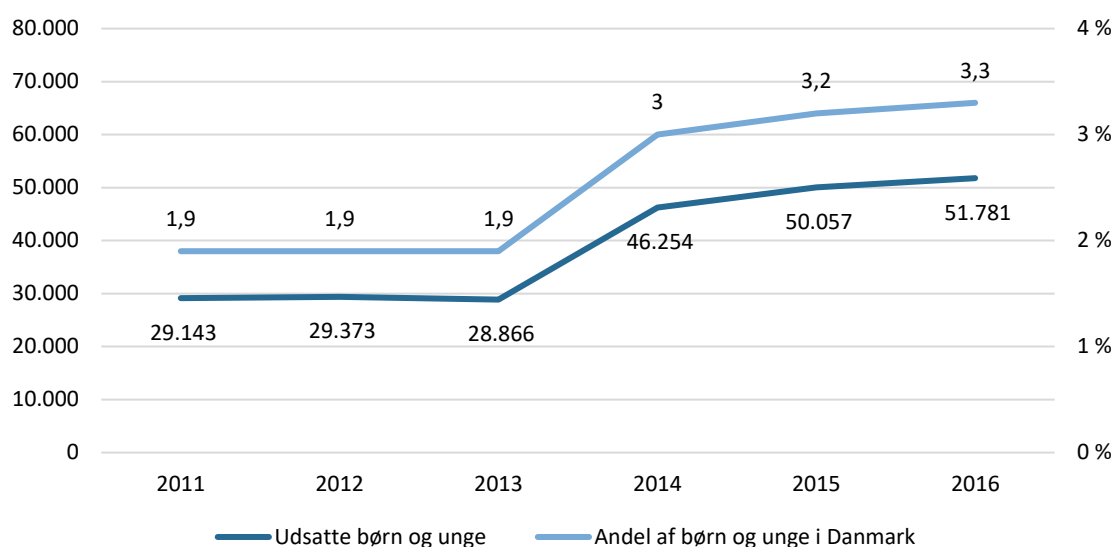
Danmarks Statistik har siden ovenstående udgivelse fra Børne- og Socialministeriet offentliggjort en rapport baseret på tal fra 2016. Danmarks Statistik tager, som Børne- og Socialministeriet, udgangspunkt i ydelser fra serviceloven i deres definition af socialt udsatte børn og unge mellem 0 og 22 år og inkluderer i udviklingsperspektivet også antal børn og unge, som modtager en familierettet forebyggende foranstaltning. Rapporten fra Danmarks Statistik viser, at der ved udgangen af 2016 var registreret 51.781 socialt udsatte børn og unge i alderen 0 til 22 år i Danmark (3,3 pct. af alle 0 til 22-årige), som grundet udsathed modtog mindst én social foranstaltning fra kommunen. Det er en stigning på 3,4 pct. sammenlignet med 2015, hvor godt 50.000 børn modtog en social foranstaltning ifølge Danmarks Statistik.

Dette tal ligger noget lavere end de 62.700, som Børne- og Socialministeriet kom frem til i 2015. Igen viser det, at der er store usikkerheder i sådanne beregninger og at det er vanskeligt præcist at definere og afgrænse målgruppen af socialt udsatte – selv ved brug af registerdata.

Figur 1 viser, at andelen af børn og unge i Danmark, der af Danmarks Statistik er registreret som udsatte, er steget fra 1,9 pct. i 2011 til 3,3 pct. i 2016. Stigningen skyldes primært, at børn, der modtager en familierettet forebyggende ydelse, først indgår i opgørelserne fra statistikåret 2013. Siden 2013 er antallet af udsatte børn og unge alligevel steget fra 46.254 til 51.781 i 2016 ifølge Danmarks Statistik.

³ Rapporten hævder dog, at denne stigning kan skyldes, at flere personer er registreret som modtagere af indsatser rettet mod stofmisbrug og alkoholafhængighed (Social- og Indenrigsministeriet, 2017, s. 38).

Figur 1: Stigende antal udsatte børn og unge

Figuren viser antallet af udsatte børn og unge fra 2011 til 2016 og andelen af børn og unge i Danmark registreret som udsat. Fra 2013 medregnes også familierettede foranstaltninger som eksempelvis familiebehandling, økonomisk støtte eller pædagogisk hjælp i hjemmet. Kilde: Danmarks Statistik (2017).

Idræt i udsatte boligområder

Center for Idræt, Samfund og Civilsamfund (CISC) på Syddansk Universitet har gennemført undersøgelsen 'Idræt i udsatte boligområder' (Ibsen et al, 2012) i 2012, der ser på, hvordan socioøkonomisk-, etnisk- og kulturel baggrund samt tilgængeligheden til idrætsfaciliteter og organiserede idrætstilbud har betydning for idrætsdeltagelsen blandt beboere i udsatte boligområder.

Undersøgelsen påpeger, at det er svært at definere socialt udsatte med en eksakt definition, men knytter an til risikofaktorer, som bidrager til at skabe social udsathed i tråd med SUSY UDSAT, hvoraf de vigtigste er arbejdsløshed, lav indkomst, hjemløshed, ringe faglige kvalifikationer, dårligt helbred, sindslidelse, alderdom, skilsmisse, stofmisbrug, alkoholisme mv. Dertil tilføjer undersøgelsen, at det at være bosiddende i et socioøkonomisk belastet lokalområde også bidrager til risikoen for at være socialt udsat. Dog understreger undersøgelsen, at de enkelte indikatorer ikke i sig selv er udtryk for social udsathed, men at ophobningen af faktorer er udslagsgivende.

Undersøgelsen fokuserer på beboere i udsatte boligområder. De udsatte boligområder, der indgår i undersøgelsen, defineres som boligområder med:

”en almen boligafdeling, der har en udpræget særskilt social sammensætning med forholdsvis mange lavindkomstgrupper, arbejdsløse, enlige mødre med børn, folk med straffeattest, forholdsvis stor andel af indvandrere og hvor der er konstateret væsentlige problemer af økonomisk social eller anden karakter.”

(Ibsen et al., 2012a)

Afgrænsningen følger Børne- og Socialministeriets afgrænsning af et 'udsat boligområde', som omfatter områder med mere end 1.000 beboere, hvor mindst to af følgende tre kriterier er opfyldt:

1. Andel af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.
2. Andel af 18-64-årige uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse overstiger 40 pct. (opgjort som gennemsnit over de seneste fire år).
3. Antal dømte for overtrædelse af straffelov, våbenlov eller lov om euforiserende stoffer pr. 10.000 indbyggere overstiger 270 personer (opgjort som gennemsnit over de seneste fire år)

(Socialministeriet 8. november 2010).

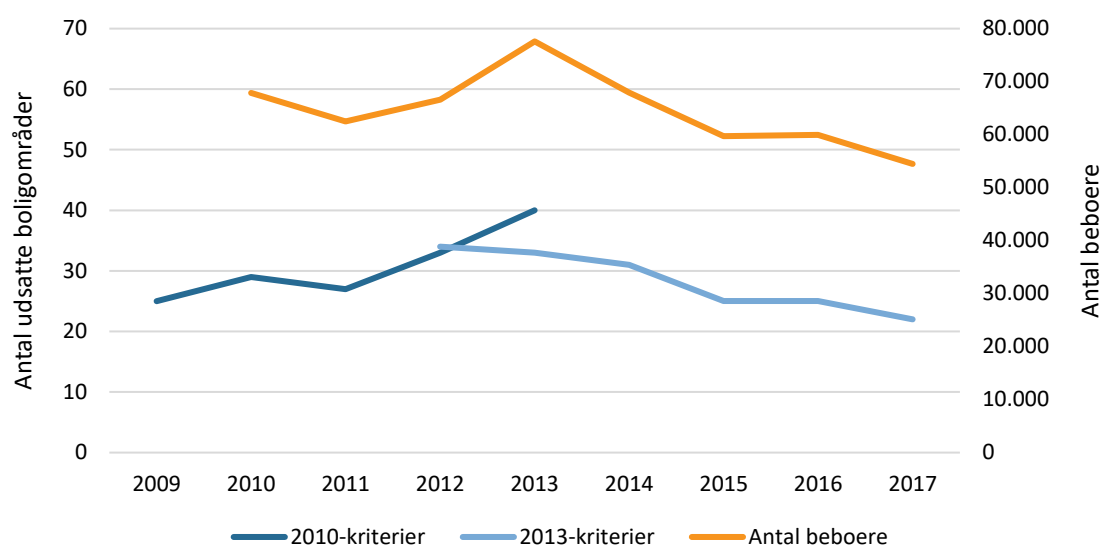
Siden undersøgelsens gennemførelse i 2012 er kriterierne for udsatte boligområder ifølge Børne- og Socialministeriet dog blevet ændret. I dag karakteriseres udsatte boligområder som almene boligområder med mindst 1.000 beboere, der er karakteriseret af mindst tre af følgende fem kriterier:

1. Andelen af 18-64-årige uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse overstiger 40 pct. (gennemsnit for de seneste 2 år).
2. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.
3. Antal dømte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer overstiger 2,70 pct. af beboere på 18 år og derover (gennemsnit for de seneste 2 år).
4. Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grunduddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), overstiger 50 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe.
5. Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15-64 år i området eksklusive uddannelsessøgende er mindre end 55 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, 10. juni 2013

I den seneste opgørelse over udsatte boligområder i Danmark fra december 2017 er 22 boligområder omfattet af denne afgrænsning mod 29 i 2010. I 2017 boede der 54.467 borgere fordelt på de 22 udsatte boligområder.

Figur 2: Antallet af udsatte boligområder og beboere er faldet mellem 2010 og 2017

Figuren viser antallet af udsatte boligområder og antallet af beboere i udsatte boligområder fordelt på årstal. Antal beboere i 2012 og 2013 er opgjort efter 2010-kriterier. Kilde: Transport, Bygnings- og Boligministeriet.

Definitionen af et udsat boligområde inkluderer et fokus på indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande. Indvandrere og efterkommere har ikke været et specifikt fokus i de øvrige gennemgåede definitioner af social udsathed, og det at have en ikke-vestlig baggrund fører ikke alene til social udsathed. Igen skal et sådant kriterie ses i kombination med de øvrige nævnte faktorer, hvor ophobningen af livsvilkår kan føre til social udsathed.

Rationalet bag fokus på ikke-vestlige borgere i udsatte boligområder bygger formentlig på en større tilbøjelighed blandt ikke-vestlige borgere til at stå uden for arbejdsmarkedet og en generelt lavere indkomst end blandt borgere af vestlig herkomst. Specifikt i forhold til idræt er det desuden interessant, at der kan være kulturelle barrierer i forhold til ikke-vestlige borgeres tilbøjelighed til at deltage i sport og motion (Ibsen et al., 2012a; Pilgaard & Rask, 2016). I den forstand kan man argumentere for en form for kulturelt betinget social udsathed i forhold til idræt.

Børn og social udsathed

Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid

Undersøgelser af udsatte børn og unge tager i langt de fleste tilfælde udgangspunkt i strukturelle forhold baseret på forældrenes uddannelsesmæssige og/eller beskæftigelsesmæssige status eller familiesituation.

Det er blandt andet tilfældet i SFI's undersøgelse af udsatte børn 'Børns fysiske aktiviteter i skole og fritids' fra 2008 (Andersen & Helweg-Larsen 2008). SFI definerer børn som socialt udsatte, hvis de opfylder mindst to af tre følgende objektive kriterier:

1. Barnets mor har højest fuldført 10. klasse

2. Barnets forældre er marginaliserede fra arbejdsmarkedet enten via førtidspension eller ved at være arbejdsløse og samtidig have haft arbejdsløshedsperioder inden for mindst tre af de fire forudgående år.
3. Barnets forældre lever ikke sammen.

I denne undersøgelse er børn altså defineret som socialt udsatte på baggrund af familief orm og forældres uddannelse og tilhørsforhold til arbejdsmarkedet. I tidligere undersøgelser har SFI defineret socialt udsatte børn efter, om de modtager en foranstaltning ifølge §52 (serviceloven) i form af forebyggende støtte i hjemmet eller anbringelse uden for hjemmet (Dahl, 2007).

Børne- og Socialministeriets definition af socialt udsatte børn og unge

Serviceloven som udgangspunkt benyttes også af Børne- og Socialministeriet i den socialpolitiske redegørelse over udsatte børn og unge i Danmark (Børne- og socialministeriet, 2017). Statistikken omfatter alle 0-22-årige, der var 1) anbragt uden for hjemmet, 2) modtog en personlig forebyggende foranstaltning eller 3) modtog en familierettet forebyggende foranstaltning i 2015.

I 2015 var der 62.700 socialt udsatte børn og unge ifølge denne definition i alderen 0 til 22 år i Danmark svarende til 3,9 pct. af alle børn og unge i aldersgruppen. Mens flertallet af disse børn modtog en familierettet forebyggende foranstaltning, var et mindretal på ca. 16.000 børn anbragt uden for hjemmet.

Rapporten kigger kun på udvikling i antallet af børn og unge, som enten er anbragt uden for hjemmet, eller som modtager en personlig forebyggende foranstaltning (dvs. fraregnet antallet, som modtager en familierettet forebyggende foranstaltning). Her er antallet af socialt udsatte børn og unge steget en smule mellem 2007 og 2011 og derefter faldet en smule mellem 2011 og 2015 som udtryk for en overordnet stabilitet i den samlede periode.

Opsamling

På baggrund af de præsenterede afgrænsninger og definitioner af socialt udsatte er der generelt enighed om, at socialt udsatte som gruppe defineres ud fra en multidimensionel forståelse, hvor flere dimensioner og livssituationer spiller sammen og til sammen definerer forskellige grader af social udsathed.

Der tegner sig overordnet et billede af tre tilgange til den rent praktiske afgrænsning af gruppen; en kvalitativ, som inkluderer subjektive vurderinger ud fra spørgeskemaer, en strukturel afgrænsning, som udelukkende ser på objektive kriterier som eksempelvis modtagelse af ydelser fra serviceloven, samt en tredje afgrænsning, der både bruger kvalitative og mere objektive kriterier.

Fællesskabsmålingen repræsenterer den mest kvalitative tilgang, hvor afgrænsning af socialt udsatte voksne defineres ud fra en samlet score på baggrund af økonomiske, sociale og

helbredsmæssige selvvaluerede indikatorer. I denne undersøgelse er hver femte dansker enten udsat eller i fare for at blive socialt udsat, mens 4 pct. er decideret socialt udsat. Det svarer til ca. 155.000 danskere i alderen 18-70 år. Som nævnt, ville det dog give god mening, hvis Fællesskabsmålingen havde fastholdt udtrykket 'socialt ekskluderede' i deres endelige definitioner, netop fordi definitionerne er baseret på spørgsmål om, hvorvidt respondenterne oplever at indgå i sociale sammenhænge. Som det også fremgår af SUSY UDSAT 2012, kan der være tilfælde af social udsathed uden, at der nødvendigvis er tale om social eksklusion.

Omvendt anvender andre en strukturel afgrænsning, der tydeligere afgrænser gruppen af socialt udsatte. Børne- og Socialministeriet og Danmarks Statistik afgrænser gruppen af socialt udsatte ved at tage udgangspunkt i serviceloven. Alle borgere, der modtager en ydelse eller en foranstaltning efter serviceloven, defineres således som socialt udsatte. Sådanne undersøgelser kommer frem til, at godt 1,7 pct. af voksenbefolkningen (18 til 64 år) kan betegnes som socialt udsatte, mens det gælder en lidt større andel af børn og unge i alderen 0 til 22 år (mellem 3,3 og 3,9 pct.). Antalsmæssigt svarer det et sted mellem 100.000 og 120.000 børn, unge og voksne danskere.

SUSY UDSAT 2012 tager udgangspunkt i både strukturelle og kvalitative kriterier i deres afgrænsning af socialt udsatte borgere. SUSY UDSAT giver dog ikke noget bud på, hvor mange danskere der kan betegnes som socialt udsatte, men har fokus på at undersøge socialt udsatte danskeres sundhedstilstand sammenholdt med øvrige danskere.

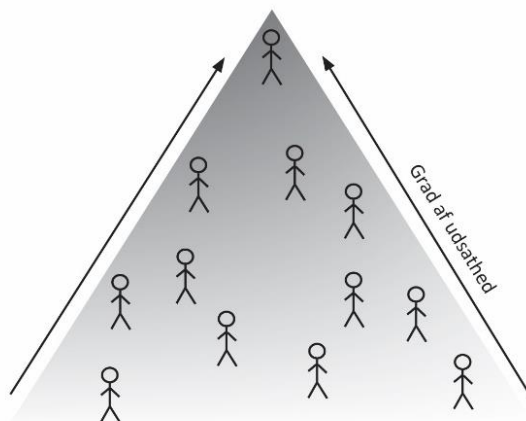
Endelig afgrænser CISC i undersøgelsen af idræt i udsatte boligområder gruppen af socialt udsatte efter deres boligsituation. Alle de nævnte tilgange har sine fordele og ulemper. På den ene side får man med en strukturel tilgang, der bygger på objektive registerdata, en skarpt afgrænset gruppe, der kan opgøres præcist i antal (om end der alligevel er usikkerhed i opgørelserne på tværs af de forskellige undersøgelser). På den anden side har afgrænsningen ikke i samme grad blik for variationer i oplevet udsathed, som der kan være på tværs af de objektive parametre. Eksempelvis er ikke alle stof- eller alkoholmisbrugere nødvendigvis socialt udsatte, mens personer, der ikke modtager offentlig hjælp, omvendt kan være i en situation, der kan betegnes som socialt udsat. Endelig er ikke alle socialt udsatte bevidste om deres egen udsathed, hvor eksempelvis ensomme eller misbrugere, der ikke er i behandling, i nogle tilfælde ikke er i stand til at angive en retvisende vurdering af egen livssituation.

Baseret på de gennemgåede definitioner af social udsathed kan man overordnet set opfatte socialt udsatte i et kontinuum fra gråzone-udsatte, som kan være udfordret i enkelte sammenhænge i tilværelsen, måske udelukkende i nogle perioder, til meget svært stillede borgere, som befinder sig på kanten af livet og har gjort det over en længere periode.

De forskellige definitioner berører desuden en logik, hvor antallet af personer falder i takt med, at graden af udsathed stiger som illustreret i model 1 herunder. En klar skelnen mellem socialt udsatte og ikke-udsatte vil dog til hver en tid være baseret på en analytisk konstruktion, som kan være vanskelig (eller nærmest umulig) at foretage i praksis.

Et kig på tværs af de forskellige definitioner og afgrænsninger af gruppen af socialt udsatte i denne gennemgang peger på, at gruppen samlet set ser ud til omfatte et sted mellem 60.000 og 155.000 voksne og over 50.000 børn.

Model 1: Definitioner af socialt udsatte beror ofte på logik om forskellige grader af udsathed

De gennemgåede definitioner tegner et billede af fire centrale typer af social udsathed, der i større eller mindre grad overlapper med hinanden og hænger sammen:

1. Fysisk udsathed
2. Psykisk udsathed
3. Økonomisk udsathed
4. Misbrugsudsathed

Fysisk udsatte refererer til borgergrupper, som af fysiske årsager (kropslige skavanker, dårligt helbred, sygdomme mv.) har svært ved at indgå i hverdagslivet på lige vilkår med andre mennesker.

Psykisk udsatte repræsenterer borgere med forskellige former for sindslidelser, hvilket både kan bero på stillede diagnoser og/eller selvvurderede sindstilstande.

Økonomisk udsatte borgere omfatter typisk fattige, hjemløse, arbejdsløse og førtidspensionister, som har en meget lav indkomst.

Misbrugsudsatte betegner primært borgere med stofmisbrug og alkoholafhængighed, og dette kan også bero på registreret misbrug/afhængighed via ydelser fra serviceloven og/eller på selvvurderet forbrug.

Formålet med en definition af socialt udsatte i forhold til dette projekt handler i første omgang om at afgrænse, hvilke aktører og initiativer der skal inkluderes i en oversigt over eksisterende tilbud om idræt til socialt udsatte.

Der opstår flere udfordringer i den forbindelse. For det første er mange idrætslige tilbud for socialt udsatte i princippet åbne for alle, der ønsker at deltage jf. folkeoplysningens krav herom. Så selvom tilbuddene har en specifik udsat målgruppe for øje, er det ikke sikkert, at man i praksis udelukkende vil finde deltagere, som passer ind under en på forhånd given definition af social udsathed.

For det andet finder man eksempler på tilbud, som ikke henvender sig til socialt udsatte, men som af forskellige årsager har stor succes med at rekruttere deltagere, som kan betegnes som socialt udsatte.

For det tredje finder man aktører, som laver tilbud til målgrupper, som i princippet ikke i sig selv kan betegnes som socialt udsatte. Det gælder især tilbud til overvægtige og indvandrere. Men ofte vil sådanne projekter modtage projektstøtte fra puljer, der har til formål at støtte idræt for socialt udsatte. Det kan skyldes, at overvægtige og indvandrere ofte befinder sig i en livssituation med ophobning af dårlige vilkår, som det eksempelvis blev beskrevet i SUSY UDSAT.

Overvægt og social udsathed i forhold til idræt

Overvægt er ikke nævnt som enkeltstående faktor i nogle af de gennemgåede definitioner af social udsathed. Det bliver altså ikke anset for et risikotegn på lige fod med eksempelvis alkoholmisbrug eller stofmisbrug, når social udsathed i almindelighed skal defineres. I en idrætsspecifik kontekst er det dog ikke usandsynligt at antage, at overvægt kan gøre det vanskeligt at indgå i visse idrætsfællesskaber på lige fod med udøvere, som er normalvægtige.

De seneste to årtier finder man en lang række projekter eller aktører, der modtager midler i forbindelse med puljer for socialt udsatte, der har fokus på overvægtige målgrupper. Eksempelvis var der under puljen til idræt for vanskeligt stillede børn i 2005-2008 en række projekter, som specifikt var målrettet overvægtige børn. Også under breddeidrætskommunernes i alt 26 projekter inden for kategorien 'idræt for socialt udsatte og idrætssvage grupper' finder man projekter, der udelukkende henvender sig til overvægtige borgere. Dertil kommer en aktør som FitforKids, der laver idræt og kostvejledning til overvægtige børn og deres familier. FitforKids bliver eksempelvis anerkendt for deres arbejde gennem driftsstøtte fra Socialstyrelsens pulje til landsdækkende frivillige sociale organisationer (LOTFRI-puljen).

Indvandrere og social udsathed i forhold til idræt

Indvandrere er, som med overvægtige, en målgruppe, der 'kommer lidt på tværs', når man skal afgrænse indsatsen, der arbejder med idræt for socialt udsatte. Som nævnt kan indvandrere ikke i sig selv anses for at være i risiko for social udsathed, men indgår dog sammen med andre indikatorer i definitionen af udsatte boligområder.

Get2sport repræsenterer en aktør, der er vanskelig at vurdere i forhold til en afgrænsning af socialt udsatte i dette projekt. Get2sport har ikke specifikt fokus på socialt udsatte bor-

gere, men forsøger at opretholde folkeoplysende foreningsaktiviteter i udsatte boligområder. De er derfor i berøring med ikke-vestlige borgergrupper, enten som medlemmer af foreningerne eller som en del af det lokalområde, hvor get2sport eksisterer.

Spørgsmålet er, om sådanne projekter skal inkluderes i en oversigt over aktører, der laver idræt for socialt udsatte? Ofte vil det være 'ganske almindelige borgere', som er medlem af en forening, der ligger i et udsat boligområde, eller i forhold til FitforKids helt 'almindelige' børn med overvægt. Initiativerne har dog qua deres særlige setup potentialer for at inkludere nogle af de mest socialt udsatte borgergrupper i idrætten og samtidig også en ambition om at nå disse målgrupper, hvilket de bliver anerkendt for gennem statslige midler, hvorfor de bliver inkluderet i opgørelsen i delrapport 2.

Udelukkende initiativer, som specifikt har fokus på idræt, vil dog blive inkluderet i oversigten, og derfor vil generelle væggtabsprogrammer, julemærkehjem og øvrige indsatser for overvægtige borgere samt almene indsatser for at skabe gode levevilkår for indvandrere ikke falde inden for afgrænsningen i dette projekt.

Handicap og social udsathed i forhold til idræt

Endelig falder handicap ikke ind under definitionen af social udsathed i denne sammenhæng. De gennemgåede definitioner berører ikke handicap som begreb, og selvom handicappede i høj grad kan siges at være i risiko for social udsathed og idrætslig udsathed i særdeleshed, vil målgruppen ikke være i fokus i dette projekt. Der findes en del dansk forskning om idræt for handicappede, som omfatter nogle andre problematikker og afgrænsningsmæssige udfordringer, end der allerede er blevet berørt i det ovenstående (Jespersen, 2014). Handicapområdet åbner så at sige en helt ny, stor æske af projekter, som vil blive for omfattende at dykke ned i inden for rammerne af nærværende projekt. Selvom der kan være overlap mellem psykisk og fysisk udsathed og psykisk og fysisk handicap, vil handicap som begreb altså ikke være omdrejningspunkt for analyserne i det følgende.

Gennemgangen af definitioner og afgrænsninger understreger, hvor flydende og svært afgrænselig gruppen af socialt udsatte er, både teoretisk, praktisk og politisk – også i forhold til idræt.

Det følgende afsnit ser nærmere på socialt udsatte borgeres tilbøjelighed til at dyrke idræt og fysisk aktivitet.

Socialt udsattes idrætsvaner

Dette kapitel ser nærmere på sociale forskelle i danskernes idrætsvaner og, så vidt de tilgængelige data rækker, specifikt socialt udsattes idrætsvaner og deltagelse i fysisk aktivitet. Kapitlet bygger på hovedpointer fra Danskernes motions- og sportsvaner samt udvalgte andre undersøgelser af socialt udsatte gruppers idræts- og bevægelsesvaner.

Deltagelse i sport og motion

Kapitlets første del fokuserer på socialt udsattes deltagelse i sport og motion. Indledningsvist præsenteres hovedpointerne i 'Danskernes motions- og sportsvaner 2016', der tegner et billede af de sociale forskelle i danskernes idrætsvaner. Det er væsentligt at understrege, at undersøgelsen ikke muliggør en afgrænsning af respondenter, der kan karakteriseres som socialt udsatte ud fra hverken Fællesskabsmålingen, SUSY UDSAT eller nogle af de øvrige nævnte definitioner. Men analyserne giver indblik i social ulighed på tværs af centrale parametre som beskæftigelsessituation og uddannelsesniveau. Uddannelsesniveau anses for en af de mest betydningsfulde faktorer, der kan føre til social ulighed, da uddannelsesniveau eksempelvis har indflydelse på jobmuligheder og indkomstniveauer (Poulsen et al, 2014). Kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister bliver desuden nævnt i alle de foregående definitioner som en indikator på social udsathed, særligt i kombination med øvrige forhold.

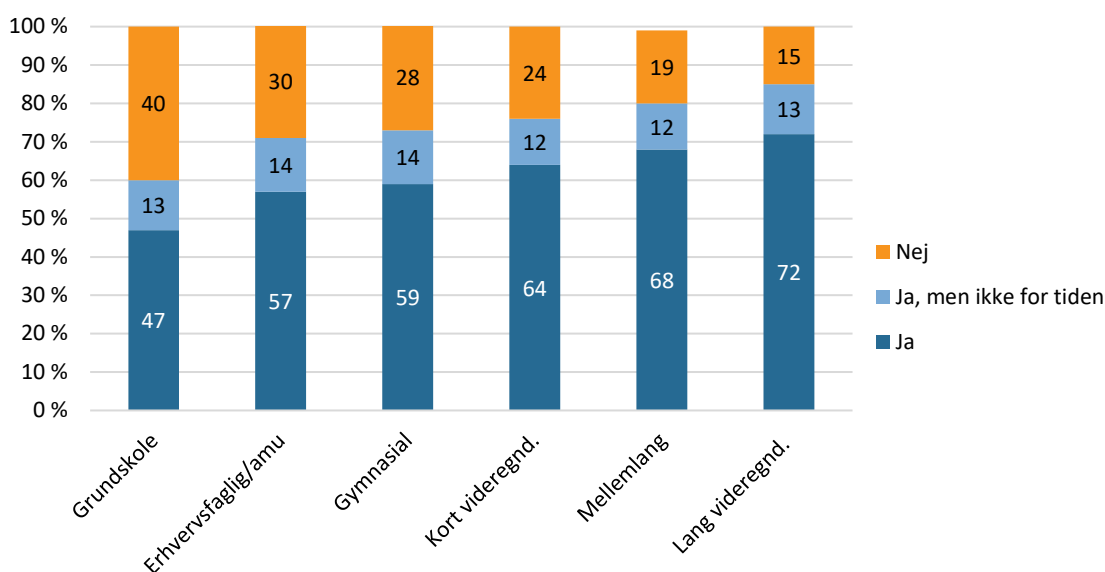
Danskernes motions- og sportsvaner

Siden den første kulturvaneundersøgelse i 1964 har danskernes idrætsdeltagelse helt frem til 2011 udelukkende bevæget sig mod mere udbredt idrætsdeltagelse blandt befolkningen. Den seneste undersøgelse 'Danskernes motions- og sportsvaner 2016' (Pilgaard & Rask, 2016) viser, at mere end otte ud af ti børn og knapt to ud af tre voksne dyrker sport eller motion.

Men undersøgelsen viser også, at ikke alle borgere er lige aktive, hvilket bliver bekræftet i flere andre danske undersøgelser (se blandt andet Andersen & Helweg-Larsen, 2008; Ejrnæs et al, 2010; Fehsenfeld, 2015; Ibsen et al, 2012a; Ibsen et al, 2012b; Pedersen et al, 2012; Simonsen et al, 2007). Den sociale slagside kommer eksempelvis til udtryk ved en markant lavere idrætsdeltagelse blandt folk uden videregående uddannelse, og/eller som er uden for arbejdsmarkedet, på kontanthjælp og førtidspension.

Et blik på idrætsdeltagelsen blandt voksne danskere over 16 år på tværs af uddannelseslængde afslører et tydeligt sammenfald mellem længden af de voksnes uddannelse og deres tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion med færrest idrætsaktive blandt befolkningsgrupper med højst en grunduddannelse.

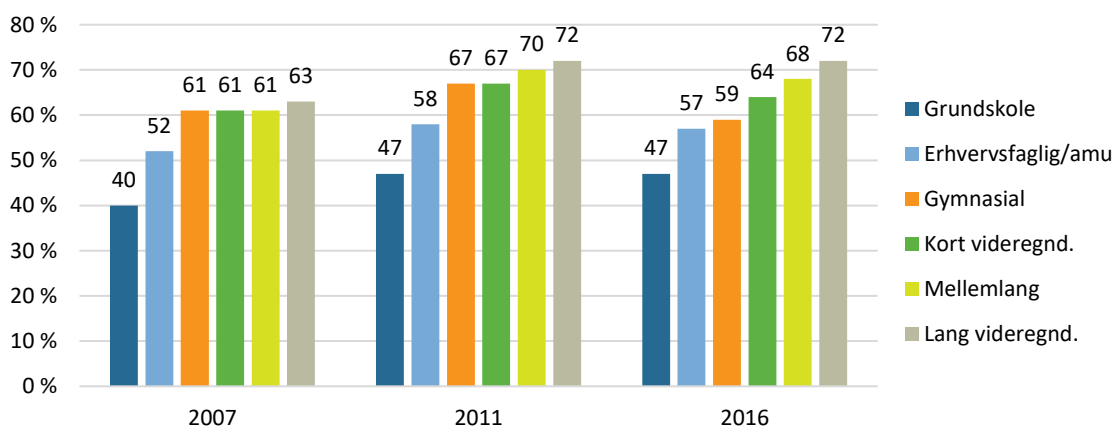
Figur 3: Tydelig sammenhæng mellem uddannelseslængde og idrætsdeltagelse (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt voksne (16 år+) på spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport/motion?' fordelt på uddannelseslængde (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask (2016).

Siden 2007 ser man små forskydninger i deltagelsesniveauet på tværs af de enkelte uddannelsesstrin (se figur 4). Samlet set tyder intet dog på, at udligning på tværs af uddannelseslængde finder sted over tid.

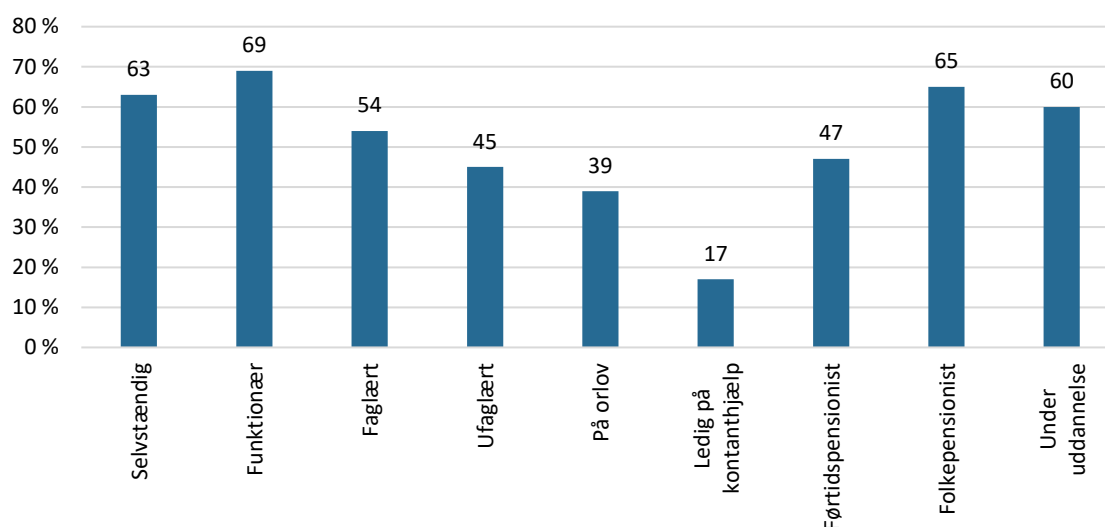
Figur 4: Mindre forskydninger i deltagelsesniveau siden 2007 (pct.)

Figuren viser udviklingen i andelen af voksne (16 år +), der svarer 'Ja' på spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport/motion?' fordelt på uddannelseslængde i 2007, 2011 og 2016. Kilde: Pilgaard & Rask (2016).

En lignende variation i idrætsdeltagelse finder man i forhold til borgernes hovedbeskæftigelse. Figur 5 viser andelen, der dyrker sport og motion på tværs af beskæftigelsestyper, hvor funktionærer og selvstændige er mest tilbøjelige til at dyrke sport eller motion, mens ledige på kontanthjælp rummer færrest idrætsaktive. Derefter følger borgere på orlov (herunder barselsorlov), ufaglærte og førtidspensionister på listen over faggrupper med lavest idrætsdeltagelse.

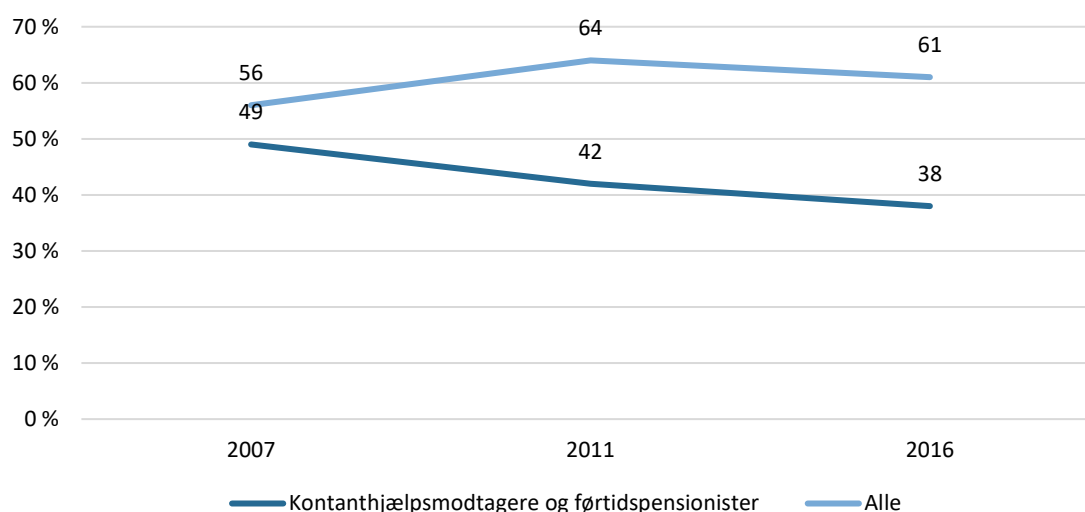
Figur 5: Idrætsdeltagelsen varierer på tværs af hovedbeskæftigelse (pct.)

Figuren viser andelen af voksne (16 år +), der svarer 'Ja' på spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport/motion?' fordelt på hovedbeskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask (2016).

Ser man samlet på udviklingen over tid i andel idrætsaktive blandt kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister, falder andelen over tid (se figur 6)⁴. Omvendt er andelen af idrætsaktive voksne generelt steget en smule i samme periode (dog med et lille fald mellem de to seneste undersøgelser).

Figur 6: Faldende idrætsdeltagelse blandt kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister (pct.)

Figuren viser andelen af kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister, der svarer 'Ja' på spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport/motion?' sammenlignet med alle voksne (16+ år) i årene 2007, 2011 og 2016. Kilde: Pilgaard (2008), Laub (2013) og Pilgaard & Rask (2016).

⁴ Gruppen af kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister er i alle tre undersøgelsesår repræsenteret ved godt 150 respondenter.

Det er paradoksalt, at forskellen i idrætsdeltagelse mellem de mest 'udsatte' borgergrupper og almenbefolkningen er steget det seneste årti, i takt med at fokus på udligning i sociale forskelle i idræt får mere og mere fokus rent politisk (mere herom i delrapport 2).

Yderligere viser analyserne, at man også inden for idrætsdeltagelse kan tale om en 'ophobning' i livsvilkår, som fører til øget risiko for at stå uden for idrætslige fællesskaber. Eksempelvis finder man den laveste idrætsdeltagelse blandt kontanthjælpsmodtagere/førtidspensionister, som højst har en grundskoleuddannelse, mens den højeste idrætsdeltagelse forekommer blandt øvrige beskæftigelsesgrupper med længere uddannelse end grundskoleniveau (se tabel 1).

Tabel 1: Sammenhæng mellem indikatorer for social udsathed og idrætsdeltagelse (pct.)

Andel, der dyrker sport eller motion	Grundskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau	Videregående uddannelse ⁵
Kontanthjælpsmodtagere/førtidspensionister	36	39
Øvrige beskæftigelsesgrupper ⁶	53	64

Tabellen viser andelen af voksne, der dyrker sport eller motion fordelt på uddannelse og beskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask, 2016.

Tabellen viser yderligere, at det at være på kontanthjælp eller førtidspensionist i sig selv fører til et relativt lavt idrætsdeltagelsesniveau, selv blandt personer, som har gennemført en uddannelse ud over grundskoleniveau. Det tyder på, at den aktuelle hverdagslivssituation (at være uden for arbejdsmarkedsfællesskabet) i sig selv er en stor trussel mod et idrætsaktivt fritidsliv uanset uddannelsesmæssig baggrund. Med til dette billede hører dog, at mange pensionister befinder sig i det nederste venstre hjørne af tabel 1 under øvrige beskæftigelsesgrupper med højst grundskoleniveau. Som idrætsvanerne generelt viser, er pensionister meget tilbøjelige til at dyrke sport eller motion i dag, hvilket kan være en årsag til en meget højere andel i dette felt (53 pct.) sammenholdt med gruppen af kontanthjælpsmodtagere/førtidspensionister, der har en videregående uddannelse (39 pct.).

Yderligere viser analyserne, at personer uden for arbejdsmarkedsfællesskaberne, som ikke har en videregående uddannelse, er mindst tilbøjelige til at dyrke både foreningsidræt, kommerciel idræt, selvorganiseret idræt og idræt i aftenskoleregi sammenholdt med personer i arbejde, som har en videregående uddannelse. Avancement på enten uddannelse eller arbejdslivsstatus øger sandsynligheden for at dyrke aktiviteter under alle fire organiseringsformer. Igen ser nuværende arbejdsstatus ud til at betyde mere end uddannelse i forhold til, hvor mange der angiver at dyrke en aktivitet uanset organiseringsform.

⁵ Gymnasial-, erhvervsfaglig-, AMU-, kort-, mellemlang- eller lang videregående uddannelse.

⁶ Selvstændige, funktionærer, faglærte- og ufaglærte arbejdere, personer på orlov, pension eller som er under uddannelse.

Tabel 2: Indikatorer for social udsathed og foreningsidræt (pct.)

Andel, der dyrker foreningsidræt	Grundskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau	Videregående uddannelse ⁷
Kontanthjælpsmodtagere/ førtidspensionister	17	26
Øvrige beskæftigelsesgrupper ⁸	40	39

Tabellen viser andelen af voksne, der dyrker sport eller motion i foreningsregi fordelt på uddannelse og beskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask, 2016.

Tabel 3: Indikatorer for social udsathed og kommerciel idræt (pct.)

Andel, der dyrker kommerciel idræt	Grundskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau	Videregående uddannelse ⁹
Kontanthjælpsmodtagere/ førtidspensionister	13	16
Øvrige beskæftigelsesgrupper ¹⁰	16	26

Tabellen viser andelen af voksne, der dyrker sport eller motion i kommercielt/privat regi fordelt på uddannelse og beskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask, 2016.

Tabel 4: Indikatorer for social udsathed og selvorganiseret idræt (pct.)

Andel, der dyrker selvorganiseret idræt	Grundskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau	Videregående uddannelse ¹¹
Kontanthjælpsmodtagere/ førtidspensionister	36	52
Øvrige beskæftigelsesgrupper ¹²	54	64

Tabellen viser andelen af voksne, der dyrker sport eller motion i selvorganiseret regi fordelt på uddannelse og beskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask, 2016.

Tabel 5: Indikatorer for social udsathed og idræt i aftenskole (pct.)

Andel, der dyrker idræt i aftenskolereg	Grundskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau	Videregående uddannelse ¹³
Kontanthjælpsmodtagere/ førtidspensionister	0	2
Øvrige beskæftigelsesgrupper ¹⁴	1	3

Tabellen viser andelen af voksne, der dyrker sport eller motion i aftenskolereg fordelt på uddannelse og beskæftigelse (n=3.914). Kilde: Pilgaard & Rask, 2016.

⁷ Gymnasial-, erhvervsfaglig-, AMU-, kort-, mellemlang- eller lang videregående uddannelse.

⁸ Selvstændige, funktionærer, faglærte- og ufaglærte arbejdere, personer på orlov, pension eller som er under uddannelse.

⁹ Gymnasial-, erhvervsfaglig-, AMU-, kort-, mellemlang- eller lang videregående uddannelse.

¹⁰ Selvstændige, funktionærer, faglærte- og ufaglærte arbejdere, personer på orlov, pension eller som er under uddannelse.

¹¹ Gymnasial-, erhvervsfaglig-, AMU-, kort-, mellemlang- eller lang videregående uddannelse.

¹² Selvstændige, funktionærer, faglærte- og ufaglærte arbejdere, personer på orlov, pension eller som er under uddannelse.

¹³ Gymnasial-, erhvervsfaglig-, AMU-, kort-, mellemlang- eller lang videregående uddannelse.

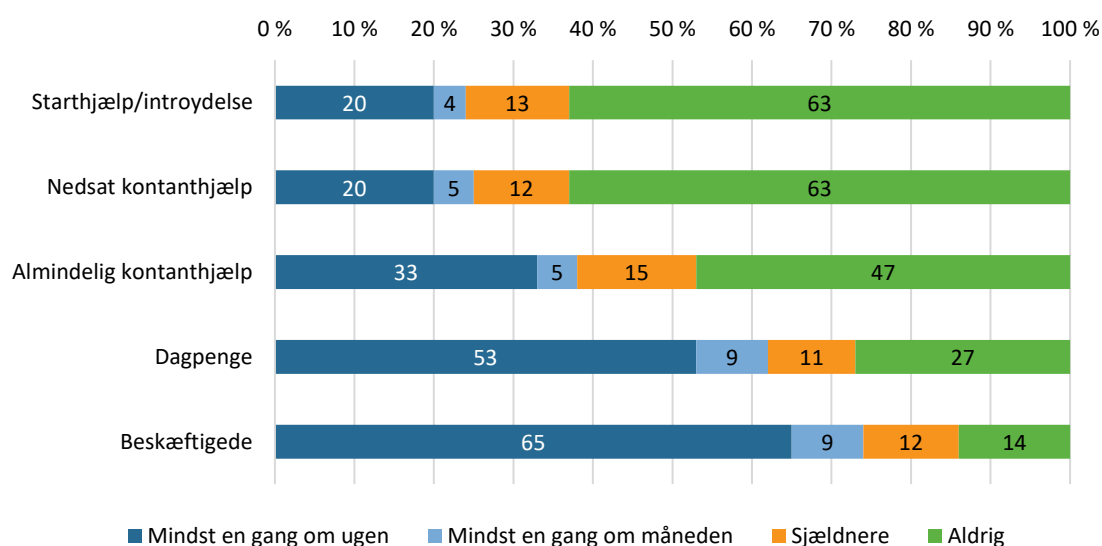
¹⁴ Selvstændige, funktionærer, faglærte- og ufaglærte arbejdere, personer på orlov, pension eller som er under uddannelse.

Levevilkår og coping

Rapporten 'Levevilkår og coping – Ressourcer, tilpasning og strategi blandt modtagere af de laveste sociale ydelser' sætter fokus på levevilkårene for husstande, der har de laveste sociale ydelser som forsørgelsesgrundlag (Ejrnæs, 2010). I alt besvarede 641 modtagere af sociale ydelser et spørgeskema om levevilkår, økonomi og copingstrategier.

Rapporten viser, at idrætsdeltagelsen falder med størrelsen af sociale ydelser. Modtagere af starthjælp eller nedsat kontanthjælp dyrker betydeligt sjældnere sport eller motion end modtagere af almindelig kontanthjælp eller dagpenge. Beskæftigede er mest aktive, idet 65 pct. er idrætsaktive mindst én gang om ugen, mens kun 14 pct. angiver aldrig at dyrke sport eller motion (se figur 7).

Figur 7: Idrætsdeltagelsen falder med lavere social ydelse (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor ofte dyrker du sport eller motion?' fordelt på modtagere af sociale ydelser. Kilde: Ejrnæs et al. (2010).

Også denne undersøgelse antyder, at man kan tale om forskellige grader eller 'ophobning' af social udsathed (her primært baseret på økonomisk udsathed), som præger tilbøjeligheden til at dyrke idræt.

Socialt udsatte børn og unges motions- og sportsvaner

Det er ikke kun blandt voksne, at den sociale slagside i idrætsdeltagelsen slår igennem. Også blandt børn (i alderen 7-15 år) peger danskernes motions- og sportsvaner på en social skævhed, hvor forældrenes baggrund spiller ind på børnenes deltagelse i sport og motion (Pilgaard & Rask, 2016). Pigenes deltagelse er især påvirket af forældrenes etniske baggrund samt forældrenes arbejdsmæssige situation, mens både drenge og piger påvirkes af den øvrige families deltagelse i sport og motion.

Tabel 6 herunder viser andelen af børn, der dyrker sport eller motion fordelt på forældrenes etniske herkomst, arbejdsmæssige status samt deltagelse i sport eller motion.

Tabel 6: Forældrenes baggrunde har stor indflydelse på børns tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion (pct.)¹⁵

	Total	Køn		Alder		
		Piger	Drenge	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Begge forældre er født i Danmark (n=2.668)	84	84	85	87	88	78
Forældre er født i Danmark eller Europa (n=249)	79	83	75	86	79	72
Forældre er af dansk/europæisk og ikke-europæisk oprindelse (n=154)	76	74	78	70	85	73
Begge forældre er født uden for Europa (n=140)	61	43	73	69	57	59
Begge forældre arbejder (n=2.762)	85	85	84	87	88	78
Én forælder arbejder (n=382)	73	71	75	76	75	67
Ingen forældre arbejder (n=52)	60	53	63	60	60	61
Mor, far og/eller søskende dyrker sport eller motion (n=2.972)	85	84	85	87	88	79
Ingen andre i familien dyrker sport eller motion (n=248)	57	58	57	64	62	47

Tabellen viser andelen af børn, der dyrker sport eller motion afhængig af forældrenes etniske, arbejdsmæssige og idrætslige baggrund. Total og fordelt på køn og alder. Kilde: Pilgaard og Rask (2016).

En samlet analyse¹⁶, som inkluderer alle tre variable i samme model viser, at alle tre baggrundsvariable øver indflydelse på pigers tilbøjelighed til at dyrke sport og motion. Det vil sige, at de enkelte faktorer forstærker hinanden. Man kan altså også blandt børn, piger især, tale om en ophobning af 'dårlige' livsvilkår, som fører til øget 'udsathed' i forhold til idræt. Piger, hvis forældre har ikke-vestlig baggrund, er uden for arbejdsmarkedet og de idrætslige fællesskaber, dyrker meget mindre sport og motion end piger, hvis forældre avancerer i blot en af de tre kontekster. Omvendt kan man forvente den højeste idrætsdeltagelse blandt piger af danske forældre, som indgår i både arbejds- og idrætsfællesskaber.

Blandt drenge forsvinder betydningen af forældrenes etniske baggrund, når forældrenes arbejdssituation og deltagelse i sport og motion indgår i analysen. Hvis drengenes forældre deltager i sport eller motion, mindsker det tilmed betydningen af forældrenes arbejdsmæssige situation.

¹⁵ Samtlige bivariante korrelationer er signifikante på $p < 0,05$ niveau med Gamma-værdier mellem 0,227 (sammenhæng mellem forældrenes oprindelse og 13-15-åriges idrætsdeltagelse) og 0,589 (sammenhæng mellem øvrig families idrætsdeltagelse og 10-12-åriges idrætsdeltagelse).

¹⁶ Logistisk regression er foretaget særskilt for piger og drenge, men tabellerne er ikke vist i rapporten.

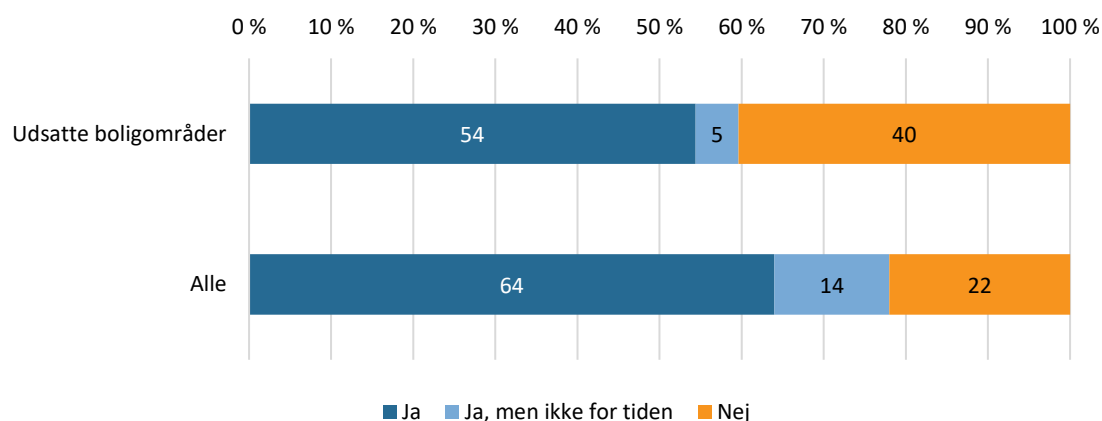
Piger er altså samlet set betydeligt mere påvirkede af socialiseringsmæssige faktorer fra hjemmet, samt ophobning af disse, end drenge. Generelt viser tabellen dog, at især forældrenes arbejdsmæssige situation og idrætsdeltagelse påvirker idrætsdeltagelsen blandt børnene.

Idræt i udsatte boligområder

Tal fra rapporten 'Idræt i udsatte boligområder' (Ibsen et al., 2012a) fra 2012 viser, at idrætsdeltagelsen i seks undersøgte udsatte boligområder er lavere end gennemsnittet på landsplan, når man sammenligner med tal fra 'Danskernes motions- og sportsvaner 2011' (se figur 8)¹⁷. Blandt de voksne beboere i udsatte boligområder svarede 54 pct. 'Ja' til spørgsmålet 'Dyrker du normalt motion, idræt eller sport?' sammenholdt med 64 pct., som på landsplan dyrkede sport eller motion i 2011. Forskelle mellem de to undersøgelser sås især i tendensen til at svare direkte 'nej' til at dyrke sport eller motion.

Rapporten om idræt i udsatte boligområder påpeger dog, at resultaterne langt fra er entydige, da der var store forskelle mellem de enkelte boligområder. I Tingbjerg i København var andelen af idrætsaktive helt oppe på 70 pct., mens andelen i Sundparken i Horsens kun var 37 pct.

Figur 8: Lavere idrætsdeltagelse i udsatte boligområder (pct.)

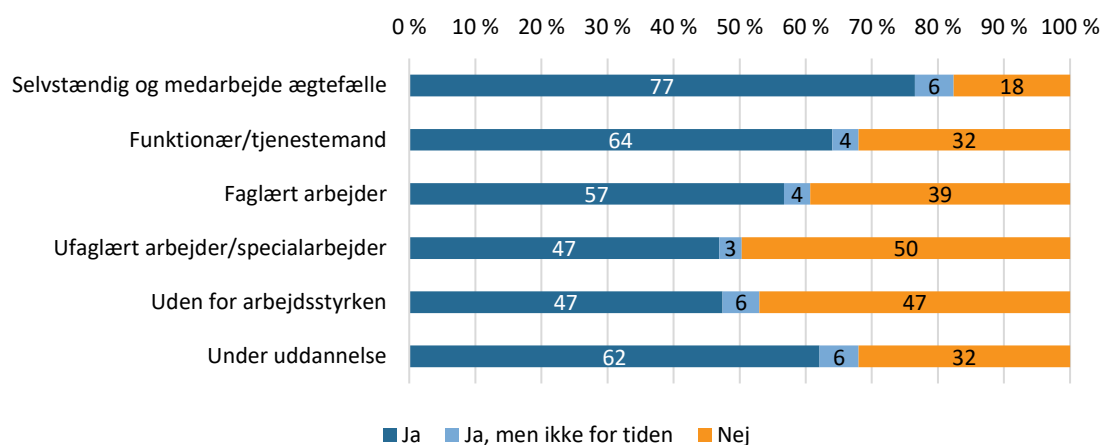

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Dyrker du normalt motion, idræt eller sport?' sammenlignet med svarfordelingen til spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport eller motion?'. Kilder: Ibsen et al (2012a) og Laub (2013).

Undersøgelsen finder også, at der er en tydelig sammenhæng mellem beboerne i udsatte boligområders relation til arbejdsmarkedet og deres idrætsdeltagelse. Den højeste idrætsdeltagelse findes blandt selvstændige, hvor 77 pct. svarer 'Ja' til at de normalt dyrker motion, idræt eller sport. Den laveste idrætsdeltagelse findes blandt ufaglærte og arbejdssøgende borgere.

¹⁷ Begge undersøgelser er foretaget i 2011 og indeholder en række sammenlignelige spørgsmål. I rapporten 'Idræt i udsatte boligområder' sammenlignes resultaterne med 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' (Pilgaard, 2008), da de seneste resultater fra 2011 endnu ikke var tilgængelige.

Figur 9: Idrætsdeltagelsen varierer mellem beskæftigelsessituationer i udsatte boligområder (pct.)

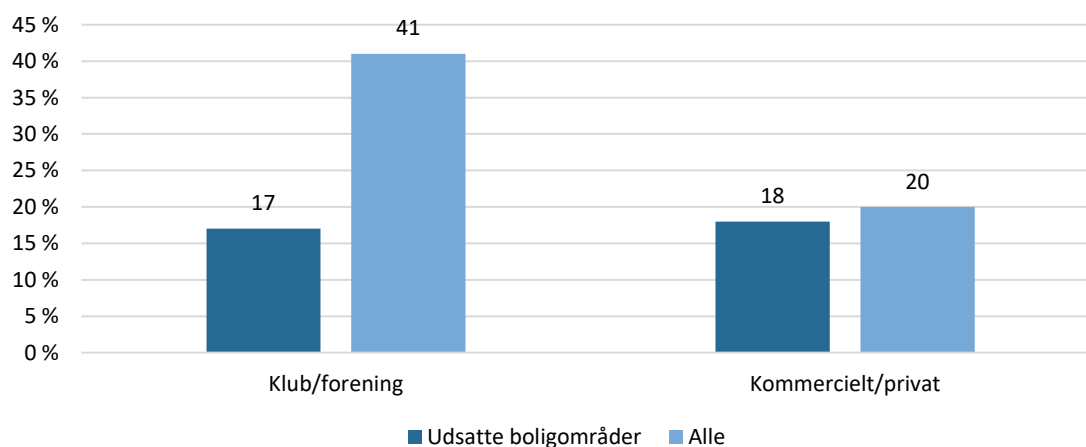
Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Dyrker du normalt motion, idræt eller sport?' fordelt på beskæftigelsesgrupper. Kilde: Ibsen et al (2012a).

Til gengæld finder undersøgelsen kun mindre forskelle på tværs af uddannelseslængde, og der findes ikke signifikante forskelle mellem højt og lavere uddannede i forhold til idrætsdeltagelse (ikke vist i rapporten).

Rapporten ser også på, hvordan de voksne beboere i udsatte boligområder organiserer deres aktiviteter og årsager til ikke at dyrke motion, idræt eller sport sammenholdt med landstal.

Figur 10 viser, at beboere i udsatte boligområder er halvt så aktive som danskere i øvrigt i klub eller foreningsregi. Samme tendens gælder, når man ser på børn og unge. Omvendt finder man ikke samme forskelle i tendensen til at være tilknyttet et kommercielt center.

Figur 10: Færre aktive i klubber og foreninger i udsatte boligområder (pct.)

Figuren viser andelen af beboere i udsatte boligområder, der er aktive i klub/forening og kommercielt/privat center sammenlignet med gennemsnit på landsplan. Kilder: Ibsen et al (2012a) og Laub (2013).

Undersøgelsen konkluderer derudover, at forskelle mellem etniske grupper (etnicitet og kulturel/sproglig baggrund) kun spiller en lille rolle for idrætsdeltagelsen blandt voksne i udsatte boligområder, når der tages højde for socioøkonomisk status. Derudover kan forskelle mellem de enkelte udsatte boligområder ikke forklares med etnisk herkomst.

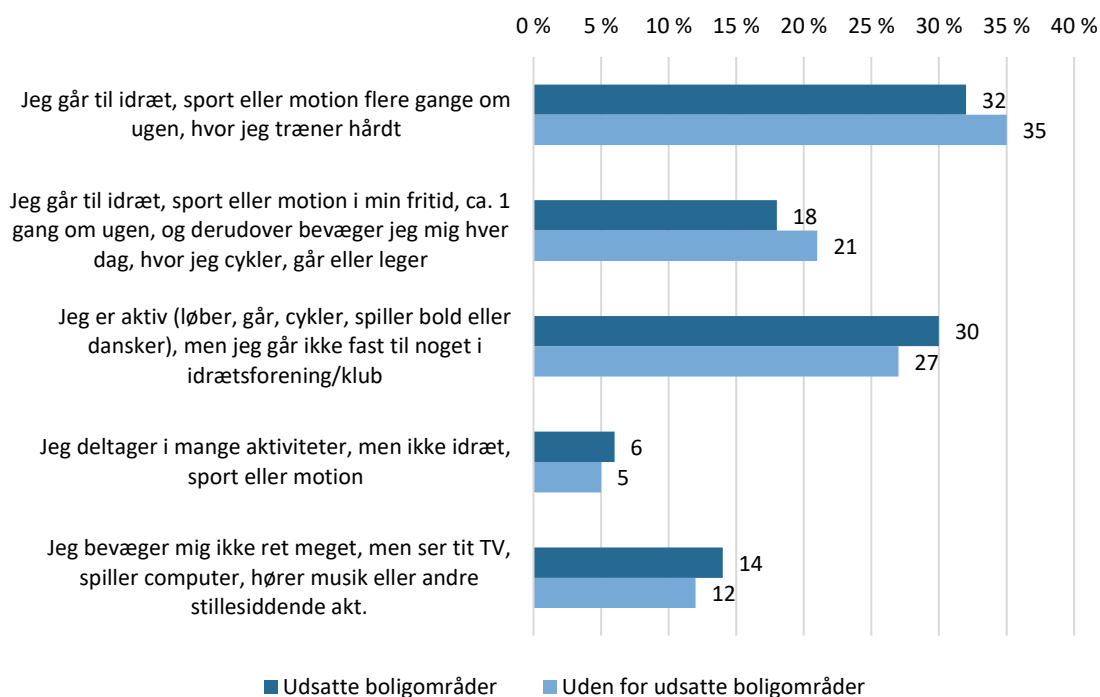
Samlet set tyder det på i tråd med de foregående undersøgelser, at den nuværende hverdagslivssituation, og særligt det at være uden for arbejdsmarkedsfællesskaberne, udgør den største risiko, når det handler om at stå uden for idrætslige fællesskaber. Etnicitet i sig selv udgør en meget lille risiko, om end etnicitet især øver indflydelse på karakteren af idrætsdeltagelse. Man kan her tale om kulturel udsathed i forhold til den danske foreningskultur.

Børn og unge i udsatte boligområder

Blandt børn og unge findes der kun mindre forskelle i idrætsdeltagelsen på tværs af bopæl i eller uden for et udsat boligområde

Andelen af børn og unge, der dyrker mindst én idræts- eller motionsaktivitet organiseret i enten en forening, SFO, fritidsklub eller motionscenter, er den samme blandt beboere i udsatte boligområder sammenholdt med deres klassekammerater, der bor uden for et udsat boligområde. Samlet set angiver 66 pct. at dyrke mindst én aktivitet i undersøgelsen.

Figur 11: Mindre forskelle mellem børn i og uden for udsatte boligområder (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvilken sætning passer bedst på dig?' blandt børn og unge bosat hhv. i udsatte boligområder og udenfor. Kilde: Ibsen et al (2012a).

Undersøgelsen finder dog en sammenhæng mellem forældrenes arbejdssituation og børn og unges idrætsdeltagelse, som det også var tilfældet i danskernes motions- og sportsvaner. Idrætsdeltagelsen stiger generelt med forældrenes relation til arbejdsmarkedet. Derudover er børn og unge, hvis forældre begge er i arbejde, mere aktive i selvorganiserede aktiviteter, end hvis en eller begge forældre ikke er i arbejde.

Resultaterne ligger på linje med en anden undersøgelse, der ser på sammenhængen mellem fysisk aktivitet og etnisk baggrund, der viser, at børn med indvandrerbaggrund ikke er mindre fysisk aktive end andre børn, men at de er mindre aktive i organiseret sport (Nielsen et al, 2011b).

Deltagelse i fysisk aktivitet

Mens de foregående undersøgelser primært har fokus på sport og motion, ser dette afsnit på undersøgelser af sociale forskelle med udgangspunkt i fysiske aktivitet, der ikke nødvendigvis omfatter sport og motion. Danskernes Sundhedsprofil undersøger danskernes deltagelse i fysisk aktivitet forstået som al bevægelse, der øger energiomsætningen, hvilket både indebærer sport og motion, havearbejde, gåture, transport og andre hverdagsaktiviteter.

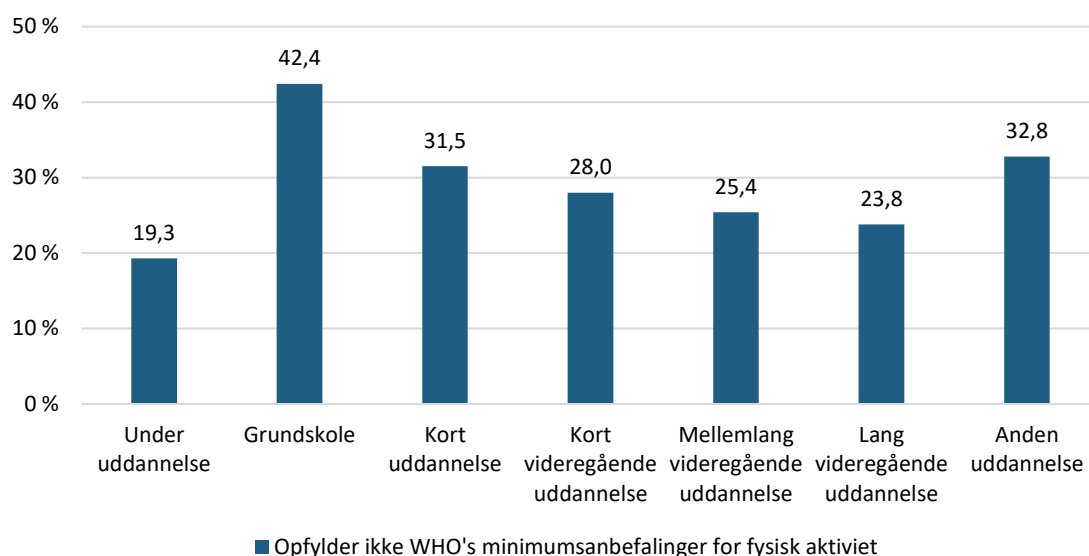
Danskernes Sundhedsprofil

På lige fod med ovenstående forskelle i idrætsdeltagelse på tværs af sociale baggrundsfaktorer finder man en social slagside i forhold til danskernes fysiske aktivitetsniveau. Undersøgelser af danskernes sundhedsprofil (Hvordan har du det?)¹⁸, som Statens Institut for Folkesundhed (SFI) senest har gennemført i 2017 viser, at andelen, der ikke overholder WHO's minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet, falder med stigende uddannelsesniveau¹⁹. 42,4 pct. med en grundskoleuddannelse overholder ikke minimumsanbefalingerne, mens 23,8 pct. med en lang videregående uddannelse ikke overholder anbefalingerne.

¹⁸ 'Hvordan har du det' er den største spørgeskemaundersøgelse af trivsel, sundhed og sygdom i Danmark. Undersøgelsen foretages i samtlige af landets kommuner i samarbejde med de fem regioner, Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed på baggrund af en aftale mellem Danske Regioner, KL, Sundhed- og Ældreministeriet og Finansministeriet. I alt besvarede mere end 180.000 borgere over 16 år spørgeskemaet. Resultaterne fra denne undersøgelse er samlet i en national rapport, der kortlægger danskernes sundhedsadfærd, herunder fysisk aktivitet og motionsvaner (Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil).

¹⁹ WHO's minimumsanbefaling for fysisk aktivitet (fra 18 år): Mindst 150 minutters fysisk aktivitet ved moderat intensitet pr. uge eller mindst 75 minutters fysisk aktivitet ved hård intensitet pr. uge eller en ækvivalent kombination heraf. Hvis aktiviteten deles op skal varigheden være mindst 10 minutter per gang. Anbefalingerne for fysisk aktivitet for børn (5-17 år), voksne (18-64 år) og ældre (65 år og derover) findes i deres fulde ordlyd her: www.who.int – Global Recommendations on Physical Activity for Health.

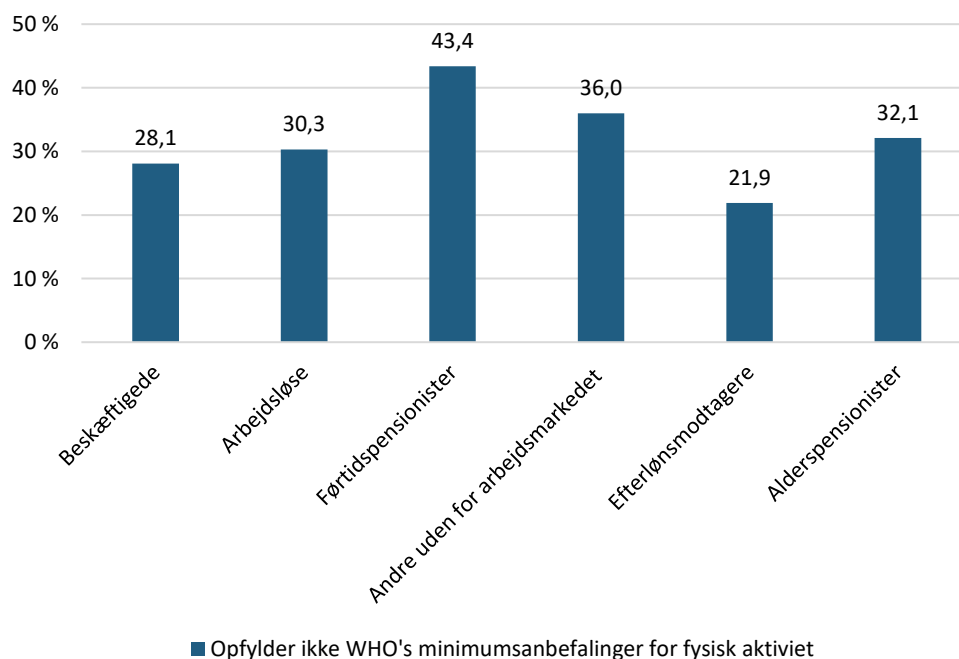
Figur 12: Fysisk aktivitet fordelt på uddannelseslængde (pct.)

Figuren viser andelen af borgere, der ikke opfylder WHO's minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet fordelt på højest gennemførte uddannelsesniveau. Kilde: Jensen et al. (2018).

I forhold til beskæftigelsesstatus tegner der sig en lignende tendens, som det er tilfældet med danskernes motions- og sportsvaner. Andelen af borgere, der ikke overholder WHO's anbefalinger, er således lavere blandt førtidspensionister og andre uden for arbejdsmarkedet sammenlignet med andelen, der er i beskæftigelse.

Figur 13: Fysisk aktivitet fordelt på erhvervmæssig stilling (pct.)

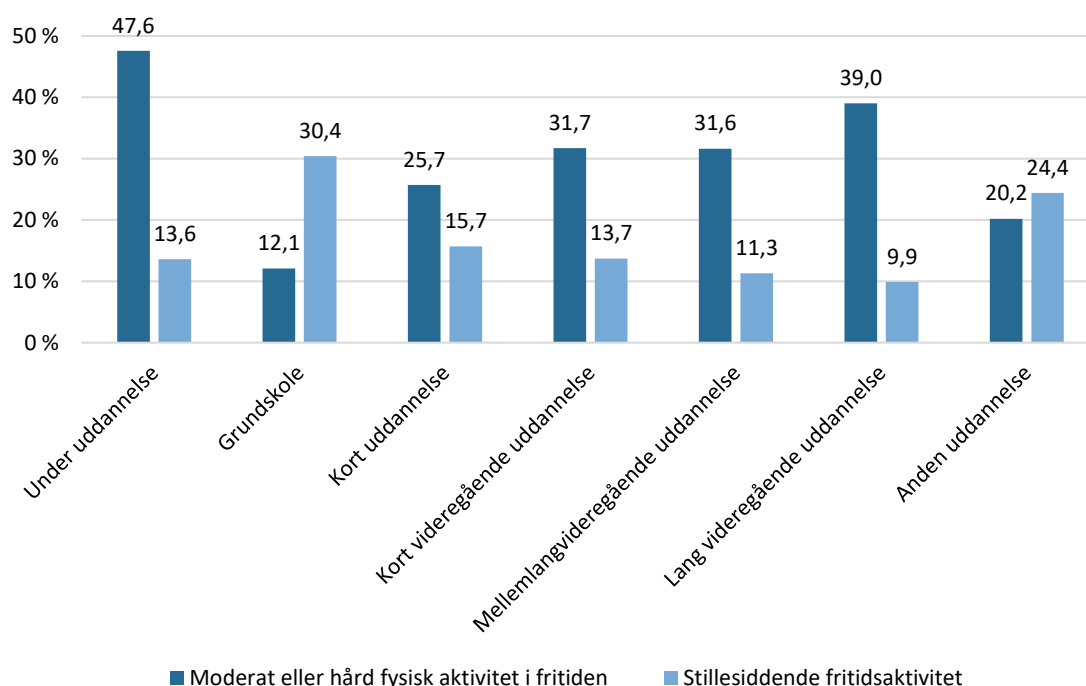

Figuren viser andelen af borgere, der ikke opfylder WHO's minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet fordelt på erhvervmæssig stilling. Kilde: Jensen et al. (2018).

I den tidligere undersøgelse fra 2013 opgøres det fysiske aktivitetsniveau ikke på baggrund af WHO's anbefalinger, men ved at spørge til karakteren af fysisk aktivitet i fritiden. Undersøgelsen viste, at andelen, der dyrker moderat eller hårdt fysisk aktivitet i fritiden, stiger med stigende uddannelsesniveau (Christensen et al., 2014a). Mens der er 12,1 pct. med grundskoleuddannelse, der dyrker moderat eller hårdt fysisk aktivitet i fritiden, gælder det 39 pct. blandt personer med en med lang videregående uddannelse.

Også i forhold til helt stillesiddende aktivitet i fritiden finder man en meget større andel (30,4 pct.) blandt borgere med højst en grunduddannelse end blandt borgere med en lang videregående uddannelse (9,9 pct.).

Figur 14: Fysisk aktivitet i hverdagen fordelt på uddannelseslængde (pct.)

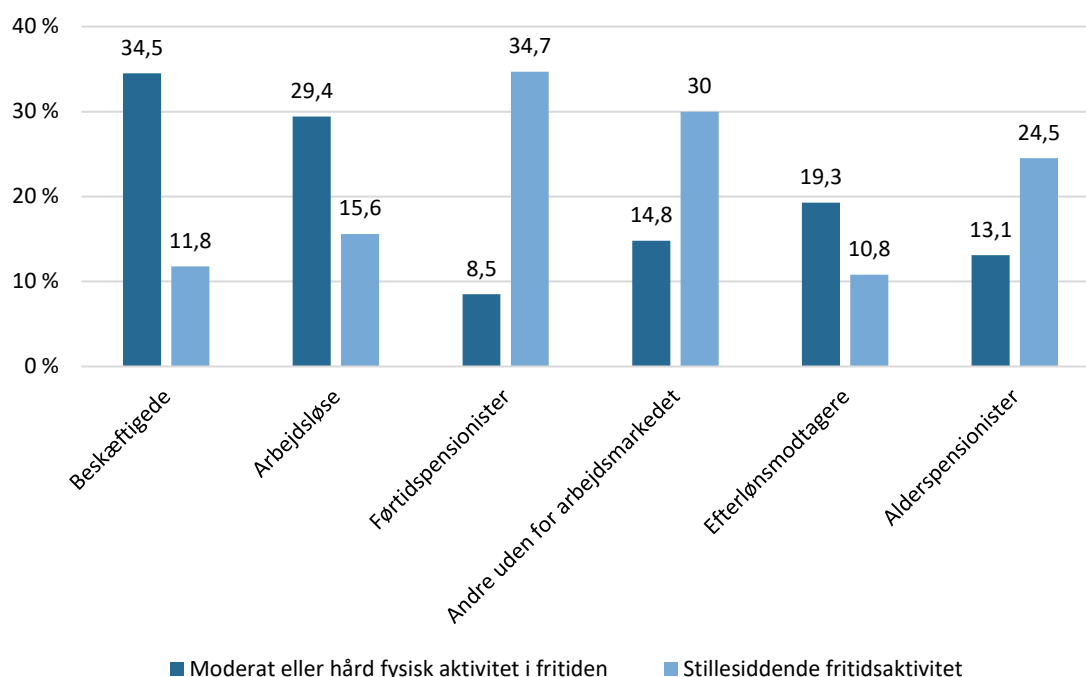

Figuren viser graden af fysisk aktivitet fordelt på højst gennemførte uddannelsesniveau. Kilde: Christensen et al (2014a).

Undersøgelsen peger dog på, at en stor andel af borgere med stillesiddende fritidsaktivitet er motiverede for at være mere fysisk aktive, men her ser man også, at motivationen stiger med uddannelsesniveaue.

I forhold til beskæftigelse bekræfter den seneste undersøgelse resultaterne fra 2013. Beskæftigede dyrker i højere grad moderat eller hård fysisk aktivitet i fritiden end borgere uden for arbejdsmarkedet. Den laveste andel findes blandt førtidspensionister, der samtidig er mest tilbøjelige til stillesiddende fritidsaktivitet.

Figur 15: Fysisk aktivitet i hverdagen fordelt på erhvervmæssig stilling (pct.)

Figuren viser graden af fysisk aktivitet fordelt på erhvervmæssig stilling. Kilde: Christensen et al (2014a).

Afslutningsvist viser undersøgelsen en sammenhæng mellem uddannelsesniveau og andelen, der vurderer at have et godt helbred. Andelen med et godt helbred stiger med stigende uddannelsesniveau, hvilket analyser baseret på danskernes motions- og sportsvaner også viser.

SUSY UDSAT

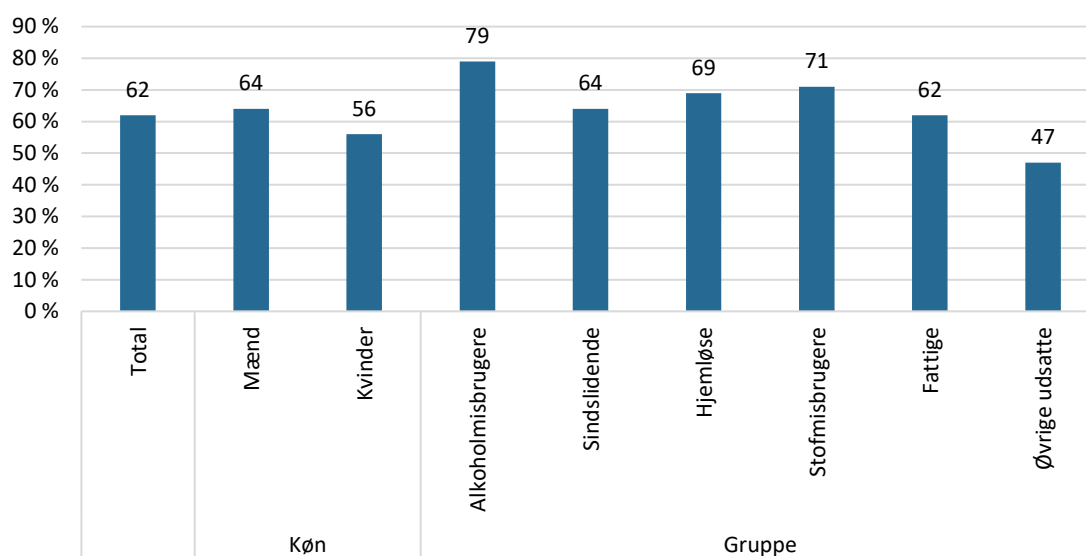
I tillæg til den nationale undersøgelse af danskernes sundhedsprofil undersøger Rådet for Socialt Udsatte sundhed, sygelighed og trivsel blandt socialt udsatte (Pedersen et al., 2012). Den seneste tilgængelige sundheds- og sygelighedsundersøgelse blandt socialt udsatte er dog fra 2012.

Fysisk aktivitet blandt socialt udsatte belyses ved spørgsmålet 'Dyrker du nogen form for motion (fx cykling, svømning, gymnastik eller fodbold)?', og 62 pct. angiver, at de ikke dyrker nogen form for motion, hvoraf mænd oftere er inaktive (64 pct.) end kvinder (56 pct.).

Den største andel, der ikke dyrker nogen form for motion, findes blandt alkoholmisbrugere, hvor 79 pct. er inaktive, mens den mest aktive udsatte gruppe findes blandt 'Øvrige udsatte', der ikke er udsat for en af de andre nævnte livsomstændigheder i definitionen (se tidligere afsnit om definition af socialt udsatte under SUSY UDSAT 2012).

Undersøgelsen viser derudover, at andelen, der ikke dyrker nogen form for motion stiger med antallet af belastende livsomstændigheder.

Figur 16: Andelen af socialt udsatte, der ikke dyrker nogen form for motion (pct.)

Figuren viser andelen af respondenter, der angiver, at de ikke dyrker nogen form for motion, fordelt på køn og gruppe. Kilde: Pedersen et al (2012).

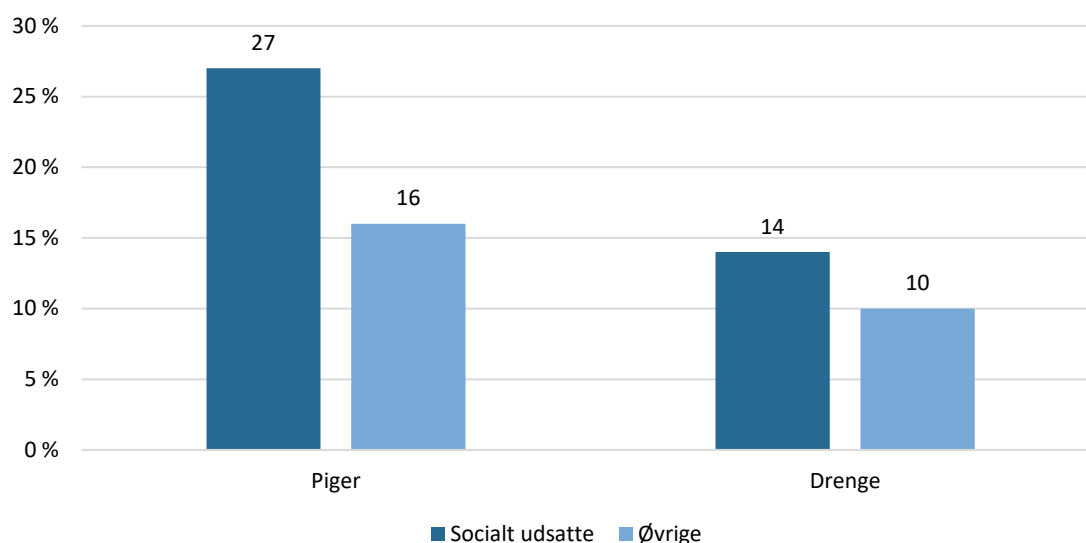
Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid

Spørgeskemaundersøgelsen 'Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid' fra Statens Institut for Folkesundhed blandt socialt udsatte 11-årige børn viser, at andelen af børn, der ikke er fysisk aktive i fritiden mindst en time om dagen er markant større blandt socialt udsatte børn sammenlignet med øvrige børn (Andersen & Helweg-Larsen, 2008). Den største andel findes blandt socialt udsatte piger, hvor 27 pct. ikke er fysisk aktive mindst én time om dagen i deres fritid. Det stemmer overens med danskernes motions- og sportsvaner, som også viser, at pigers idrætsdeltagelse i højere grad end drenges påvirkes af forholdene i hjemmet.

Derudover viser undersøgelsen, at socialt udsatte børn i mindre grad end øvrige børn dyrker fritidsaktiviteter i foreningsregi. Kun omkring en tredjedel af socialt udsatte børn mod halvdelen af øvrige børn dyrker fritidsaktiviteter i en forening.

Undersøgelsen finder ingen markante forskelle i fysisk aktivitet i skoletiden mellem udsatte børn og øvrige børn.

Figur 17: Socialt udsatte børn er mere tilbøjelige til at være fysisk inaktive i fritiden end øvrige børn (pct.)

Figuren viser andelen af børn, der angiver, at de ikke har været aktive i mindst én time om dagen i deres fritid, fordelt på køn og gruppe. Kilde: Andersen & Helweg-Larsen (2008).

Disponeret for idrætsdeltagelse?

En anden spørgeskemaundersøgelse blandt 704 børn fra Storkøbenhavn viser omvendt ingen forskelle i børnenes overordnede fysiske aktivitetsniveau på tværs af forældrenes socioøkonomiske situation (Nielsen et al., 2011). Tilsvarende fandt undersøgelsen heller ingen forskelle mellem børn fra ressourcetsvage familier, hvor én eller begge forældre er ufaglærte, og børn fra ressourcestærke familier, hvor begge forældre har en videregående uddannelse.

Til gengæld fandt undersøgelsen, at der var en sammenhæng mellem forældrenes socioøkonomiske situation og børnenes tendens til at dyrke organiseret sport. I familier med høj socioøkonomisk position er der således større tendens til at børnene dyrker organiseret sport.

Forskelle i tilbøjeligheden til at dyrke organiseret sport forklarer undersøgelsen med forskelle i økonomiske ressourcer (i form af høj indkomst og hvorvidt familien ejer hus og bil) og forældrenes egen erfaring med organiseret sport.

Det er interessant, at selvom børn fra familier med en lav socioøkonomisk position er mindre aktive i organiseret sport, er de overordnet ikke mindre fysisk aktive. Dette skyldes ifølge undersøgelsen primært, at organiseret sport kun udgør en mindre del af den samlede fysiske aktivitet, børnene dyrker i hverdagen. Børn er således aktive i mange andre kontekster (eksempelvis skole, SFO, på legepladser), hvor familiebaggrund spiller en mindre rolle i forhold til aktiviteterne.

På tværs af de forskellige præsenterede undersøgelser af børns deltagelse i idræt og fysisk aktivitet ser man lidt forskellige resultater. Danskernes motions- og sportsvaner fra 2016 viser, at børn – primært piger – fra ressourcetsvage familier er mindre tilbøjelige til at dyrke sport og motion i både skole og fritid. Statens Institut for Folkesundheds undersøgelse af børns fysiske aktivitet fra 2008 viser omvendt, at forskellene udelukkende forekommer i fritiden, mens Nielsens undersøgelse fra 2011 finder, at der generelt ikke kan registreres forskelle i børns fysiske aktivitetsniveau i hverdagen på tværs af familiens sociale udsathed. Alle tre undersøgelser berører dog, at forskellene er særlig udtalte i relation til foreningsregi.

Opsamling

Der er på baggrund af de gennemgåede landsdækkende undersøgelser en gennemgående tendens til en social slagside i forhold til idræt, motion og fysisk aktivitet, hvor socialt udsatte voksne på en række overordnede parametre som uddannelsesniveau og beskæftigelse ser ud til at være mindre fysisk aktive generelt og mindre idrætsaktive end andre befolkningsgrupper.

Blandt børn er der ikke samme entydige billede, men forskellige undersøgelser peger på forskelle i deltagelsen i organiseret idræt såvel som i fritiden.

Foreningsidræt er ud fra disse undersøgelser den primære årsag til, at man kan tale om social ulighed blandt børn i idræt i Danmark. Det samme gælder blandt voksne, selvom danskernes motions- og sportsvaner viser, at forskellene forekommer under alle organiseringsformer.

Det er tankevækkende, i og med foreningsidrætten bliver anset som en repræsentant for det danske demokratiske samfund, og som bliver understøttet af folkeoplysningslovens krav og ambitioner om 'idræt for alle'. Som nævnt indledningsvist er en central pointe i forhold til et specifikt fokus på social ulighed dog ikke at skabe lige muligheder for alle, men snarere at fordele ressourcerne ulige (det være sig økonomisk, menneskeligt, organisatorisk mv.) med afsæt i den enkeltes sociale baggrund, ressourcemæssige bagage og specifikke behov.

Barrierer for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte

Dette afsnit gennemgår resultater af undersøgelser, der undersøger barriererne for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte, herunder hvordan disse adskiller sig fra den gennemsnitlige borger.

Barrierer for idrætsdeltagelse blandt socialt udsatte voksne

Et studie af fysisk aktivitet i belastede bymiljøer i England definerer fem nødvendige kriterier for et bæredygtigt idrætsprojekt for udsatte grupper (Cochrane og Davey, 2008). Projektets aktiviteter skal være *til rådighed (available)*, *tilgængelige (accessible)*, *billige (affordable)*, *acceptable (acceptable)* og *passende (appropriate)* for målgruppen.

De tre første kriterier fokuserer på barrierer for at dyrke selve aktiviteten. Der skal være faciliteter til de specifikke aktiviteter, men det skal også være muligt for målgruppen af benytte faciliteterne. Eksempelvis har det betydning, om faciliteterne ligger i et trygt område, og at aktiviteten er til at betale for økonomisk svage grupper.

De to sidste kriterier henviser til mere subjektive aspekter for deltagerne. Aktiviteterne skal opfattes som relevante og vedkommende og give deltagerne en følelse af social samhørighed og fælles værdier. Nødvendigheden af at skabe socialt vante rammer for målgruppen med tilhørsforhold, social tryghed og tillid for etableringen af sociale relationer i aktiviteterne er vigtigt for både rekruttering og fastholdelse af udsatte grupper. Dette fremhæves ligeledes i danske studier af idræt for forskellige udsatte grupper (Benjaminsen, 2007; Fehsenfeld, 2015; Ibsen et al, 2012a; Lüders & Jespersen, 2013).

Foruden de nævnte kriterier for at gøre idrætsdeltagelse muligt i et udsat boligområde, støder man, ifølge Cochrane og Davey, på en række fysiske og mentale udfordringer blandt socialt udsatte, som det ofte vil være nødvendigt at tage hensyn til i de forskellige aktivitetstilbud.

Danskernes motions- og sportsvaner

Landsdækkende undersøgelser af danskernes motions- og sportsvaner rummer generelt kun svar fra relativt få respondenter, som kan betegnes som socialt udsatte ud fra tidligere definerede objektive kriterier som værende på kontanthjælp eller førtidspension.

I 2016 var der blot 41 respondenter på kontanthjælp (1 pct. af stikprøven) og 98 respondenter på førtidspension (2,5 pct. af stikprøven). Som tidligere vist dyrker hhv. 17 og 47 pct. af disse to grupper sport eller motion, hvilket gør restgruppen, der oplever barrierer, relativt lille. Foruden de landsdækkende data har Idan i samarbejde med Syddansk Universitet gennemført idrætsvaneundersøgelser i 14 kommuner mellem 2014 og 2016²⁰. Her udgør gruppen af kontanthjælpsmodtagere 122 respondenter, hvoraf 42 (34 pct.) har svaret, at de

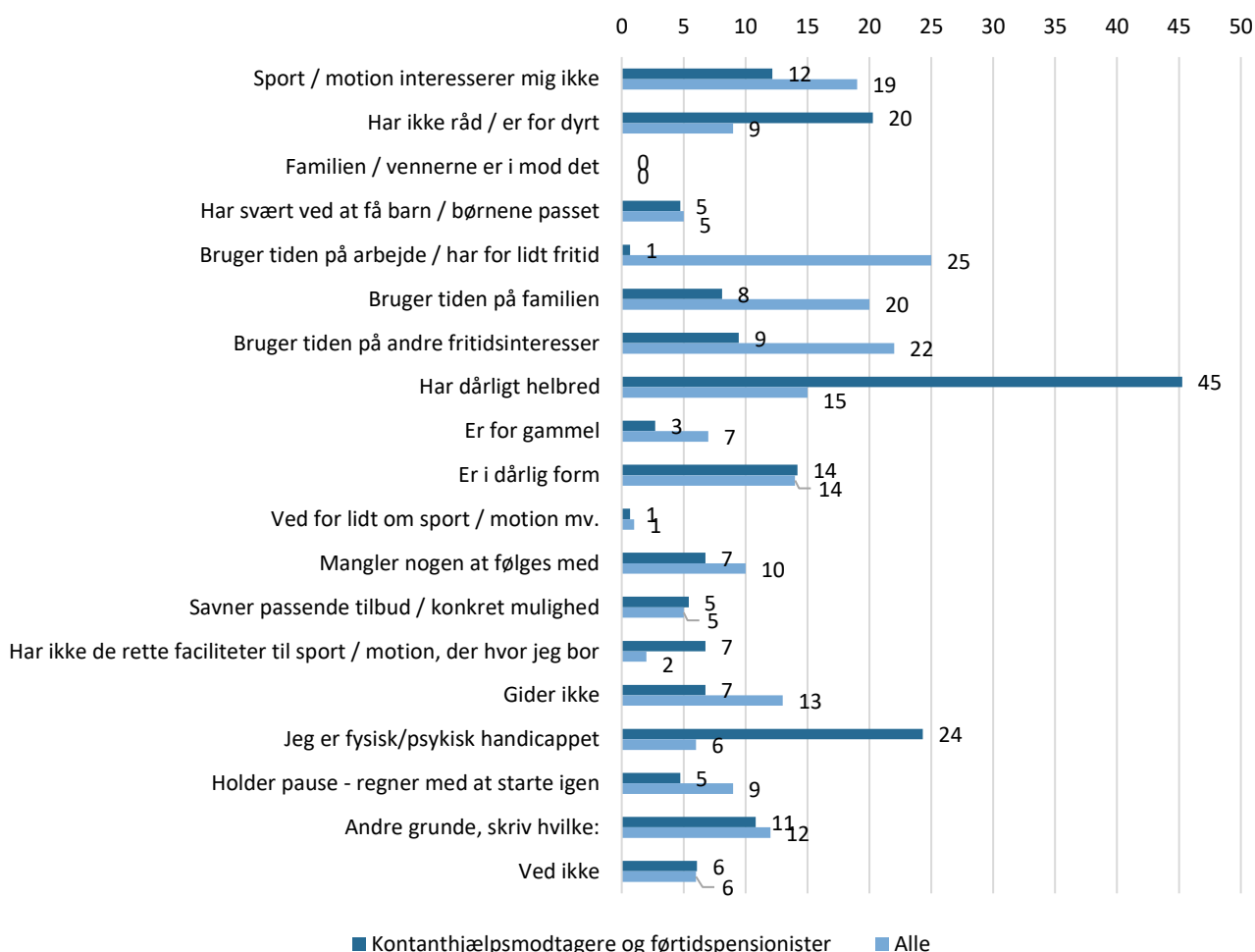
De 14 kommuner er: Varde, Hvidovre (gennemført i samarbejde med DGI), Ballerup, Gladsaxe, Greve, Halsnæs, Lejre, Frederikssund, Ringsted, Haderslev, Gentofte, Frederiksberg, Svendborg og Holstebro kommuner.

ikke dyrker idræt, sport eller motion. Gruppen af førtidspensionister udgør 364 respondenter, hvoraf 106 (29 pct.) har svaret, at de ikke dyrker idræt, sport eller motion.

På tværs af kommuner oplever disse to grupper dårligt helbred som den mest betydningsfulde barriere for deltagelse i sport og motion (45 pct. angiver det som barriere for ikke at dyrke sport eller motion). Dernæst fylder fysisk eller psykisk handicap (24 pct.) og manglende økonomi (20 pct.).

Dermed adskiller kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionisternes årsager til inaktivitet sig markant fra den gennemsnitlige ikke-idrætsaktive borger på en række områder. På tværs af alle ikke-idrætsaktive beskæftigelsesgrupper er det i stedet manglende fritid (25 pct.) og andre fritidsinteresser (22 pct.), der angives som den primære årsag til manglende idrætsdeltagelse.

Figur 18: Barrierer for idrætsdeltagelse (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt hhv. ikke-idrætsaktive kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister og alle ikke-idrætsaktive på spørgsmålet 'Hvorfor dyrker du ikke motion, idræt eller sport?' (n udsatte = 148, n alle = 2.020). Kilde: Idans kommunale idrætsvaneundersøgelser.

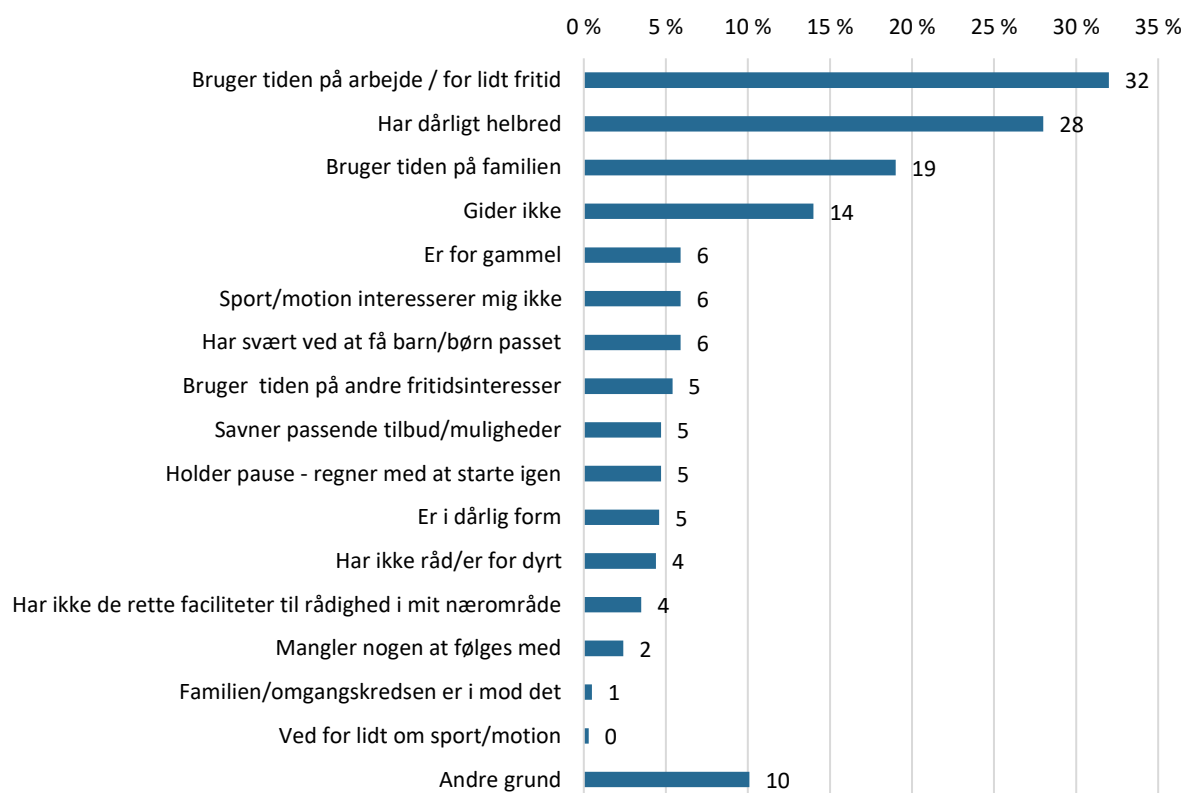
Dette overblik over barrierer tydeliggør de helt særlige udfordringer, der ligger i forhold til at skabe idrætstilbud for udsatte målgrupper. Kroppen og sindet er ofte i sig selv en hindring for aktiv deltagelse. Man skal dog være opmærksom på, at førtidspensionister ofte er i denne kategori, netop fordi de af fysiske eller psykiske årsager ikke er i stand til at opretholde et almindeligt arbejdsliv. Disse udfordringer gælder altså også for et aktivt fritidsliv, selvom det langt fra er alle førtidspensionister, som er socialt udsatte.

Manglende økonomi opleves også som en væsentlig barriere blandt de ressourcetsvage grupper, mens økonomi meget sjældent bliver opfattet som en barriere blandt øvrige ikke-idrætsaktive målgrupper.

Idræt i udsatte boligområder

CISC's undersøgelse af idræt i udsatte boligområder i Danmark fra 2012 viser også, at dårligt helbred opleves som den næststørste barriere (28 pct.) blandt gruppen af ikke-idrætsaktive beboere i udsatte boligområder. Det er kun overgået af 32 pct., som angiver, at de 'bruger tiden på arbejde/har for lidt fritid' som årsag til, at de ikke er idrætsaktive.

Figur 19: De mest valgte årsager til inaktivitet blandt beboere i udsatte boligområder (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvorfor dyrker du ikke motion, idræt eller sport?' blandt voksne beboere i udsatte boligområder. Kilde: Ibsen et al (2012a).

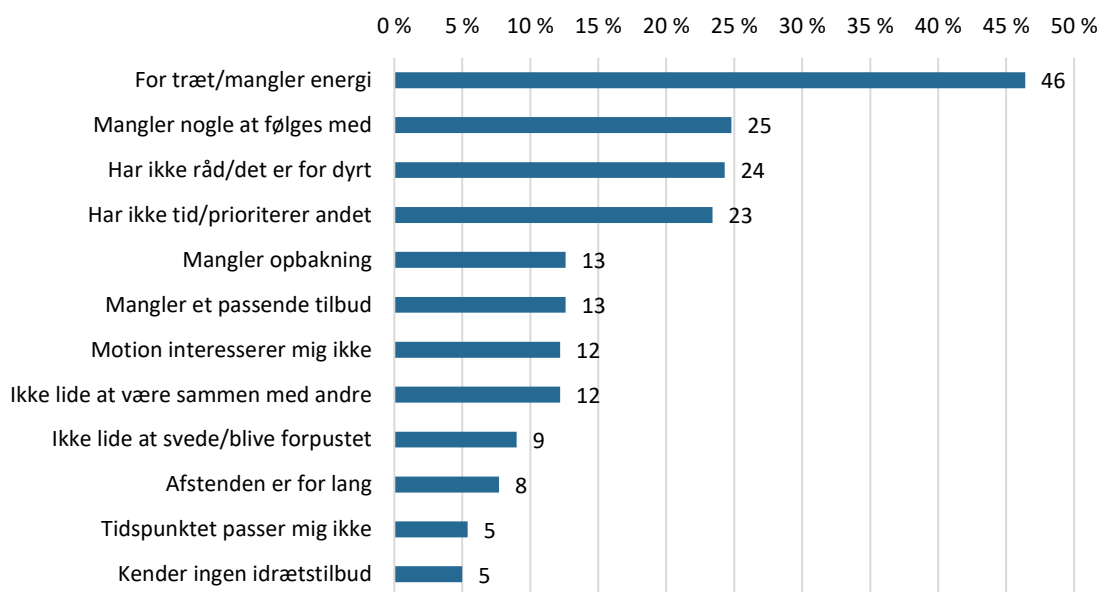
Manglende økonomi fremstår ikke som en central barriere i denne undersøgelse fra udsatte boligområder. Det kan skyldes, at svar fra respondenter i arbejde her er slået sammen med respondenter uden for beskæftigelsesmarkedet. Det kunne være interessant at undersøge,

om økonomi også ud fra denne undersøgelse fremstår som en væsentlig barriere særligt for de økonomisk udsatte borgere.

Idrætsdeltagelse blandt unge voksne med sindslidelser

Blandt voksne med sindslidelser viser en undersøgelse fra Syddansk Universitet (Lüders & Jespersen, 2013), at socialt udsatte står over for både psykosociale og praktiske barrierer, der afholder dem fra at dyrke sport eller motion. De største barrierer er, at de socialt udsatte mangler energi/er trætte (46,4 pct.), mangler nogle at følges med (24,8 pct.) og at det er for dyrt (24,3 pct.).

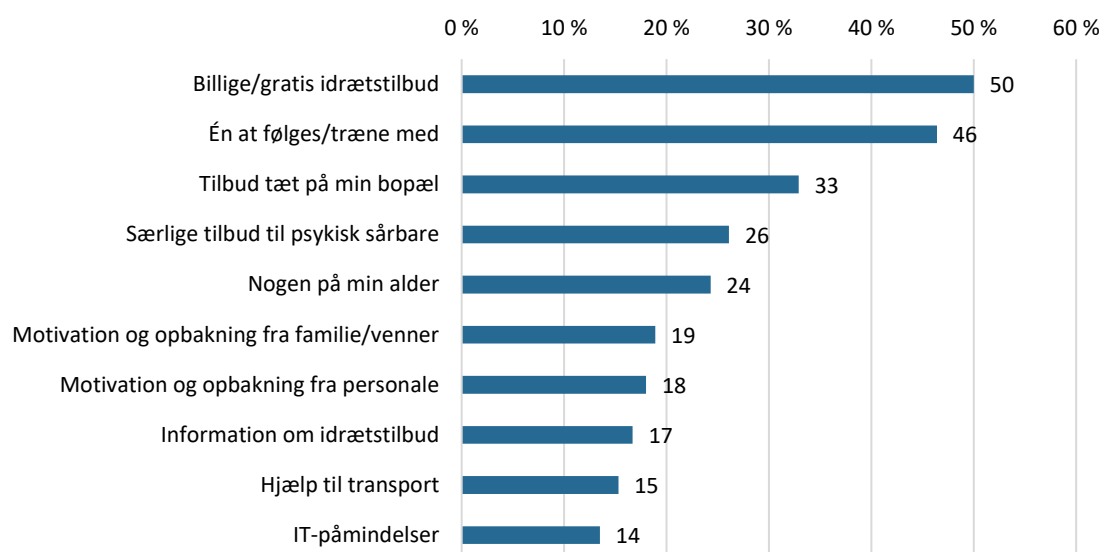
Figur 20: De vigtigste årsager til inaktivitet blandt voksne med sindslidelser (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvad afholder dig fra at dyrke sport/motion regelmæssigt det seneste halve år?' blandt voksne med sindslidelser. Kilde: Lüders & Jespersen (2013).

Undersøgelsen fokuserer samtidig på incitamenter til at dyrke sport og motion, hvor størstedelen peger på billige/gratis idrætsstilbud (50 pct.) og én at følges med (46,4 pct.). Derudover nævnes tilbud tæt på bopælen (32,9 pct.) og særlige tilbud til psykisk sårbare (26,1 pct.) som de største incitamenter til at dyrke sport eller motion.

Figur 21: De vigtigste incitamenter til idrætsaktivitet blandt voksne med sindslidelser (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvad har du brug for, hvis du gerne vil dyrke regelmæssig sport/motion?' blandt voksne med sindslidelser. Kilde: Lüders & Jespersen (2013).

Idrættens outsiders

Ser man på barrierer blandt socialt udsatte børn, peger en evaluering af 53 gennemførte projekter for vanskeligt stillede børn og unge på forældrenes manglende økonomiske opbakning og kendskab til foreningslivet som en af de centrale barrierer for børnenes idrætsdeltagelse (Ibsen et al., 2012). Dette bakkes op af tidligere undersøgelser af udsatte børns fritid og fysiske aktiviteter (Dahl, 2007; Andersen & Helweg-Larsen, 2008).

Derudover nævnes den latente og synlige stigmatisering af især overvægtige børn, når de færdes i et miljø, hvor deres udsathed udstilles som en barriere for idrætsdeltagelse blandt andre børn.

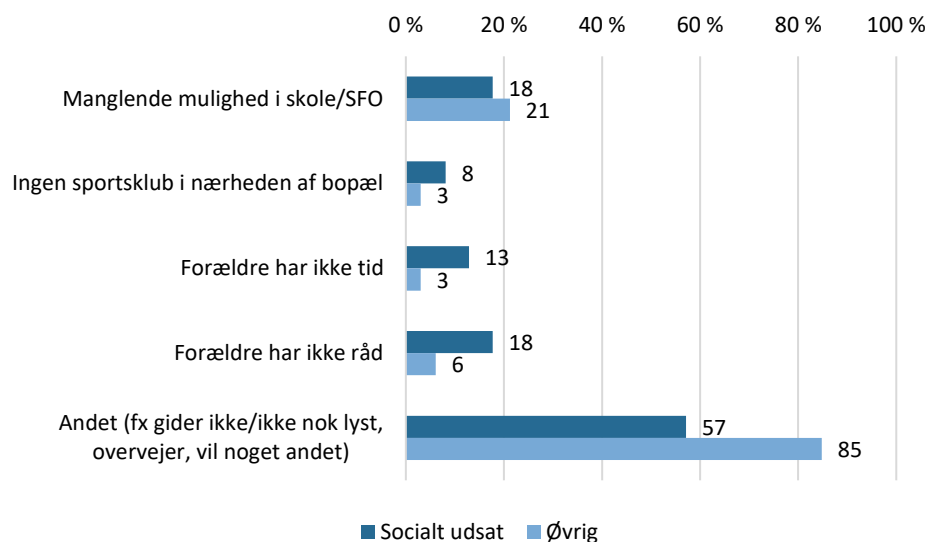
Netop dette nævner evalueringen som en del af forklaringen på, at de klassiske idrætsforeninger til en vis grad har svært ved at inkludere socialt udsatte grupper. Kulturelle eller sociale forskelle mellem udsatte og ikke-udsatte kan betyde manglende identifikation for socialt udsatte i de almindelige idrætsforeninger, mens der også kan være hensyn at tage, som er vanskelige for en almindelig forening at rumme.

Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid

At organiserede idrætsaktiviteter ikke nødvendigvis er et relevant tilbud til socialt udsatte børn, understreges af, at en undersøgelse af fysisk aktivitet blandt socialt udsatte 11-årige børn viser, at socialt udsatte i højere grad ønsker at dyrke idræt alene sammenlignet med øvrige børn (Andersen & Helweg-Larsen, 2008). Det ønske kommer især fra de socialt udsatte piger (21 pct.) sammenholdt med 6 pct. blandt øvrige piger, mens socialt udsatte drenge ikke adskiller sig fra øvrige drenge.

Samme undersøgelse finder, at færre udsatte børn (66 pct.) dyrker de idrætsaktiviteter, de kunne tænke sig at dyrke sammenlignet med øvrige børn (85 pct.). Figur 22 viser, at årsagerne til, at socialt udsatte børn ikke dyrker de idrætsaktiviteter, de kunne tænke sig, i højere grad er relateret til forældrenes manglende tid eller økonomi, end det er tilfældet blandt øvrige børn.

Figur 22: Forældre er begrænsende for socialt udsatte børns idrætsaktiviteter (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvorfor deltager du ikke i de idrætsaktiviteter, du kunne tænke dig?' fordelt på socialt udsatte børn og øvrige børn. Kilde: Andersen og Helweg-Larsen (2008).

Opsamling

Ingen af de gennemgåede studier har specifikt fokus på at undersøge socialt udsatte som en samlet gruppe og dennes særlige barrierer for idrætsdeltagelse. Litteraturgennemgangen viser snarere, at de faktorer, der karakteriserer gruppen af socialt udsatte, i høj grad er de samme, der bliver nævnt som barrierer for idrætsdeltagelse (Fehsenfeld, 2015).

Det er således manglende social kapital i form af sociale relationer, tillid og sikkerhed sammen med dårligt helbred og økonomisk udsathed, der på den ene side i et vist omfang karakteriserer gruppen af socialt udsatte og på den anden side er en barriere for idrætsdeltagelse.

Det tyder samtidig på, at tilknytningen til et aktivt idrætsliv forudsætter god tilknytning til andre af hverdagslivets domæner. Ønsker man at gøre op med social ulighed i idræt, handler det derfor om at skabe strukturer, der løsriver forudsætningerne for idrætsdeltagelse fra den sociale position i livet i almindelighed.

Sammenfatning

Denne gennemgang giver et overblik over den eksisterende viden om idræt for socialt udsatte på baggrund af relevant litteratur og Idans egne data. Notatet gennemgår en række definitioner af socialt udsatte, beskriver socialt udsatte børn og voksnes idrætsvaner sammenlignet med øvrige borgere og peger på de barrierer, socialt udsatte møder i forbindelse med deres idrætsliv. Bilag 1 indeholder en litteraturoversigt med fremhævelse af overordnede resultater fra en række centrale rapporter på området.

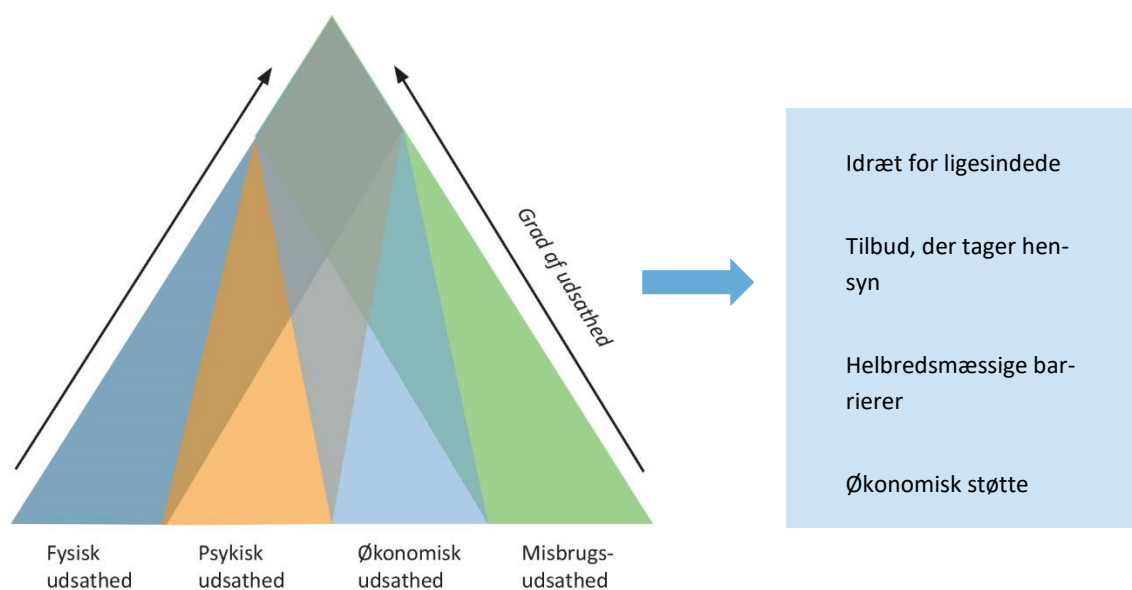
En opsummering af definitioner af social udsathed og afgrænsningen af socialt udsatte som en samlet gruppe viser, at det kan være svært at formulere en rammende afgrænsning. Situationen for socialt udsatte er kompleks og skal ses i en kontekst, hvor socialt udsatte har problemer eller sårbarheder i forskellige dimensioner af livet. Det er derfor svært at foretage en rammende afgrænsning i praksis, hvor der i højere grad er tale om forskellige grader af social udsathed, end der er tale om enten/eller. Af den grund er det også svært at skabe et præcist overblik over gruppens størrelse. På baggrund af de afgrænsninger, der præsenteres i denne gennemgang, spænder antallet af socialt udsatte i Danmark også bredt fra ca. 110.000 til 200.000 borgere, hvoraf omkring 50.000 er børn og unge.

I dette projekt karakteriseres socialt udsatte som en gruppe med en række fællestræk, men som ikke i praksis eksisterer som en samlet gruppe. Man kan dog opdele de centrale indikatorer for socialt udsatte i fire overordnede grupper. Model 2 nedenfor visualiserer de fire overordnede typer af udsatte: fysisk udsatte, psykisk udsatte, økonomisk udsatte og misbrugsudsatte. Som modellen illustrerer, er der overlap og sammenhænge mellem de fire stereotyper, da social udsathed netop handler om sårbarheder på flere forskellige dimensioner.

Det er dog tydeligt, at de mest socialt udsatte grupper dyrker mindre sport og motion end ikke udsatte grupper. Det viser sig i nationale undersøgelser ved, at borgere på kontanthjælp og førtidspensionister er mindre aktive end andre beskæftigelsesgrupper. Også i forhold til anden fysisk aktivitet ser der ud til at være en social slagside, idet kort uddannede, borgere på sociale ydelser og borgere uden for arbejdsmarkedet er mindre fysisk aktive end andre borgergrupper. Faktorer som uddannelsesniveau, arbejdsmarkedstilknytning og det at modtage sociale ydelser er ikke i sig selv kriterier for social udsathed, men repræsenterer faktorer, der går igen blandt socialt udsatte grupper.

Den samlede gruppe har derudover nogle fællestræk i forhold til de behov og krav, der er til idrætsprojekter for socialt udsatte. En gennemgang af de barrierer, socialt udsatte står overfor, når de dyrker idræt, peger på, at idrætstilbuddene skal fokusere på fællesskab mellem udsatte frem for at forsøge at inkludere udsatte i almindelige idrætstilbud. Tilbuddene skal være særligt målrettet socialt udsatte og tage hensyn til gruppens specifikke behov.

Model 2: Centrale barrierer går igen på tværs af forskellige typer af social udsathed

Modellen illustrerer gruppen af socialt udsatte og de krav og behov de har til idrætstilbud henvendt til socialt udsatte.

Ud over en række fælles behov er der også specifikke behov knyttet til enkelte grupper af socialt udsatte. Eksempelvis er det et krav, at aktiviteterne er til at betale for økonomisk udsatte, ligesom psykisk udsatte (sindslidende) angiver, at det er vigtigt, at have nogen at følges med. Også sindslidende voksne peger dog på behovet for billigere eller gratis tilbud som det vigtigste incitament. Ud fra sådanne svar er det interessant at overveje, hvor langt man kan komme ved eksempelvis at hjælpe socialt udsatte økonomisk i forhold til gratis eller nedsat kontingent i eksisterende idrætstilbud. Ville det løse udfordringerne for socialt udsatte?

For nogle ville det givetvis være en hjælp. Men umiddelbart peger flere undersøgelser snarere i retning af behovet for idrætstilbud, der er tilpassede den specifikke målgruppe/gruppe af socialt udsatte. Det handler altså med andre ord i mindre grad om at integrere socialt udsatte med andre sociale grupper og derigennem bryde sociale barrierer. I stedet ser det ud til i højere grad at handle om at skabe accepterede fællesskaber og sociale relationer mellem udsatte grupper, der kan fastholde og motivere til sport og motion. Men forskelle i oplevede barrierer og ønsker til idrætstilbud understreger blot pointen om, at det er svært at tale om socialt udsatte som en samlet gruppe, og at der i stedet er tale om forskellige grupper, der har en række fælles karakteristika, men også er markant forskellige på andre. Derfor vil det i mange tilfælde være svært at tilpasse idrætstilbud, der tilgodeser alle socialt udsatte. Som de gennemgåede evalueringer af idrætstilbud for socialt udsatte også viser, fokuserer idrætstilbuddene ofte på en specifik gruppe af socialt udsatte og denne gruppes specifikke krav og behov.

Derudover er der også forskellige barrierer og behov mellem børn og voksne, idet socialt udsatte børn og unge ofte er påvirkede af forældrenes/familiens sociale situation og trange opvækstvilkår og derfor i højere grad har brug for adgang til aktiviteter frem for tilpassede aktiviteter.

Litteratur

Andersen, Susan og Helweg-Larsen, Karin (2008): *Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid. Er socialt udsatte børn fysisk inaktive og har det betydning for deres helbred og trivsel?*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet. København.

Benjaminsen, Lars, Andrade, Stefan B. og Enemark, Morten H. (2017): *Fællesskabsmålingen – En undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 17:19, København

Benjaminsen, Lars (2007): *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte*, Socialforskningsinstituttet, København

Christensen, Anne L., Davidsen, Michael, Ekholm, Ola, Pedersen, Pia V., Juel, Knud (2014a): *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2013*, Statens Institut for Folkesundhed (SFI), Syddansk Universitet, Sundhedsstyrelsen

Christensen, Anne L., Davidsen, Michael, Ekholm, Ola, Pedersen, Pia V., Juel, Knud, Little, Ingvild G., Kristensen, Peter L., Gårn, Arne (2014b): *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2013*, Region Syddanmark

Cochrane, Thomas & Davey, Rachel C. (2008): *Increasing uptake of physical activity: A social ecological approach*, i *Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, 128, s. 31-40.

Dahl, Karen Margrethe (2007): *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 07:16, København

Danmarks Statistik (2017): *Nyt fra Danmarks Statistik – Støtte til udsatte børn og unge 2016*, 15. september 2017, nr. 367

Diderichsen, F, Andersen I, Manuel C. (2011). *Ulighed i sundhed – årsager og indsatser*. København: Sundhedsstyrelsen 2011.

Ejrnæs, Morten, Hansen, Henning, Larsen, Jørgen E. (2010): *Levekår og Coping - Ressourcer, tilpasning og strategi blandt modtagere af de laveste sociale ydelser*. CASA.

Fehsenfeld, Michael (2015): *Inclusion of Outsiders Through Sport*, i *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 65, Nr. 1, s. 31-40.

Hayes, Vickie S., Lassen, Sebastian, Kræmer, Stella R. J., Johnsen, Sisse B., Vinding, Anker L. (2014): *Sundhedsprofil 2013 – Trivsel, sundhed og sygdom i Nordjylland*, Region Nordjylland

Ibsen, Bjarne, Fehsenfeld, Michael, Nielsen, Louise B., Boye, Anne Mette, Malling, Rie, Andersen, Lotte G., Jørgensen, Ida Marie L., Davidsen, Rasmus og Sørensen, Lasse (2012a):

Idræt i udsatte boligområder, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC), Syddansk Universitet og Metopos

Ibsen, Bjarne, Jespersen, Ejgil, Støckel, Jam T., Fehsenfeld, Michael og Nielsen, Louise B. (2012b): *Idrættens outsiders - Inklusion eller eksklusion af vanskeligt stillede børn og unge i idræt*, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC), Syddansk Universitet

Jensen, Heidi Amalie Rosendahl, Davidsen, Michael, Ekholm, Ola og Christensen, Anne Illemann (2018): *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, København: Sundhedsstyrelsen

Jespersen, E. (2014). *Handicapforskning i idræt og bevægelse*. Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Jespersen, E. og Riiskjær, S. (1982): *80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt?* Slagelse: Forlaget Bavnebanke

la Cour, Annette Michelsen (2010): *Virker det? Og i givet fald hvorfor? Evaluering af idrætsprojekter for overvægtige børn*, Institut for Idræt, Københavns Universitet, 2. udgave

Laub, Trygve Buch (2013): *Danskernes motions- og sportsvaner 2011*. København: Idrættens Analyseinstitut

Lüders, Kurt og Jespersen, Ejgil (2013): *Idrætsdeltagelse blandt unge voksne med sindslidelser*, Movements 2013:4, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Nielsen, Glen, Grønfelddt, Vivian, Toftegaard-Støckel, Jan & Andersen, Lars Bo (2011a): *Pre-disposed to participate? The influence of family socio-economic background on children's sports participation and daily amount of physical activity* i *Children's Daily Physical Activity – Patterns and the influence of socio-cultural factors*, Glen Nielsen, PhD thesis, University of Copenhagen

Nielsen, Glen, Bugge, Anna, Hermansen, Bianca, Dencker, Magnus & Andersen, Lars Bo (2011b): *Daily physical activity and sports participation among children from ethnic minorities in Denmark* i *Children's Daily Physical Activity – Patterns and the influence of socio-cultural factors*, Glen Nielsen, PhD thesis, University of Copenhagen

Pedersen, Pia V., Holst, Maria, Davidsen, Michael, Juel, Knud (2012): *SUSY UDSAT 2012 – Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2012 og udviklingen siden 2007*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Rådet for Socialt Udsatte, København

Pilgaard, Maja (2008): *Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Nøgletal og tendenser*. København: Idrættens Analyseinstitut

Pilgaard, Maja & Rask, Steffen (2016). *Danskernes motions- og sportsvaner 2016*. København: Idrættens Analyseinstitut

Poulsen, Inger H., Engell, Rikke, Ortiz, Britta (2014): *Sundhedsprofil 2013 Region Sjælland og kommuner - »Hvordan har du det?«*, Region Sjælland

Rådet for Socialt Udsatte (2012): *Socialpolitisk grundlag*. København: Rådet for Socialt Udsatte

Simonsen, Mette K., Christensen, Anne I., Hesse, Ulrik, Davidsen, Michael, Bjerregaard, Peter, Diderichsen, Finn, Faber, Mette T., Kristoffersen, Jens og Curtis, Stine (2007): *Hvad ved vi om socialt udsattes sundhed? Gennemgang af litteratur samt analyse af eksisterende datamaterialer vedrørende socialt udsattes sundhedsvaner, helbred og sygelighed*, i Rådet for Socialt Udsattes småskriftserie, 6, Statens Institut for Folkesundhed

Social- og Indenrigsministeriet (2016): *Socialpolitisk Redegørelse 2016*. København

Social- og Indenrigsministeriet (2017): *Socialpolitisk Redegørelse 2017*. København

Socialstyrelsen (2016): *Udbredelse af erfaringer med fritidspas. Erfaringsopsamling*, Odense

Suzuki, N. (2017): *A capability approach to understanding sport for social inclusion: Agency, structure and organisations* i: *Social Inclusion*, Vol. 5. Issue 2. S. 150-158.

Bilag 1: Oversigt over central litteratur

<p>Bjarne Ibsen, Ejgil Jespersen, Jan Toftegaard Støckel, Michael Fehsenfeld og Louise Bæk Nielsen (2012). <i>Idrættens outsiders - Inklusion eller eksklusion af vanskeligt stillede børn og unge i idræt.</i></p> <p><i>Evaluering af puljen til idræt for vanskeligt stillede børn og unge.</i></p> <p>Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.</p>	Researchområde	Inklusion af vanskeligt stillede børn i idrætsforeningernes tilbud
	Finansiering	Pulje: Idræt for vanskeligt stillede børn. 40 mio. kr. fra Kulturministeriet og Socialministeriet fra 2005-2008
	Omfang	87 projekter, 53 evalueret under fire områder: Projekter for socialt udsatte og anbragte børn. Projekter for børn af vanskeligt stillede forældre samt for børn af anden etnisk herkomst end dansk. Projekter for børn med funktionsnedsættelse og handicap. Projekter for børn med overvægt.
	Resultater	Projekter i foreninger, som primært arbejder med målgruppen fungerer bedst. Varierende oplevelser af samarbejde ml. forening og kommune. Sjældent succes med integration af vanskeligt stillede børn i eksisterende foreninger. Evalueringen nævner en lang række barrierer.
<p>Karen Margrethe Dahl (2007). <i>UDSATTE BØRNS FRITID – ET LITTERATURSTUDIE.</i> København: SFI.</p>	Researchområde	Udsatte børns fritidsliv
	Finansiering	Første del af forskningsprojekt mellem SFI, COWI og Statens Institut for Folkesundhed
	Omfang	Litteraturgennemgang.

	Resultater	<p>Ingen entydig effekt af udsatte børns deltagelse i bestemte organiserede aktiviteter.</p> <p>Venskab og netværk betyder dog mere end aktiviteten i sig selv.</p> <p>Norske studier viser samme tendenser som danske studier.</p> <p>Fattige norske indvandrerbørn ses oftere end andre med venner uden for hjemmet. I det offentlige rum.</p> <p>Fritidsliv som positiv flugtvej og frirum (Heterotopia).</p> <p>Kulturel baggrund og køn har betydning for børns fritidsliv og særligt idrætsdeltagelse.</p> <p>Udsatte børn er mindre aktive i organiserede fritidsaktiviteter end andre børn.</p>
<p>Susan Andersen og Karin Helweg-Larsen (2008). <i>Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid</i>.</p> <p><i>Er socialt udsatte børn fysisk inaktive og har det betydning for deres helbred og trivsel?</i></p> <p>København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.</p>	Researchområde	Fysisk aktivitet og selv vurderet helbred blandt socialt udsatte børn
	Finansiering	Rapporten er en del af det samlede forskningsprojekt "Udsatte børns fritid" mellem SFI, COWI og Statens Institut for Folkesundhed, der er finansieret af Servicestyrelsen.
	Omfang	Kvalitativ undersøgelse blandt 291 udsatte børn.
	Resultater	<p>Udsatte piger ønsker at dyrke idræt <i>uden</i> for foreningsregi.</p> <p>Anbefaler mulighed for fysisk aktivitet i skole-fritidsordninger.</p> <p>Socialt udsatte børn angiver hyppigst, at årsagerne til ikke at deltage i idrætsaktiviteter i fritiden er knyttet til forældre, fx manglende økonomiske muligheder eller tid til at følge barnet til klub.</p> <p>Socialt udsatte børn vurderer hyppigere end øvrige børn, at deres helbred er dårligt.</p>
<p>Michael Fehsenfeld (2015). <i>Inclusion of Outsiders Through Sport</i>.</p> <p><i>I Physical Culture and Sport. Studies and Research</i>, Volume 65, Nr. 1, s. 31-40.</p>	Researchområde	Inklusion af socialt udsatte i idræt
	Finansiering	
	Omfang	Kombinerer litteraturgennemgang med resultaterne fra evalueringer af over 200 projekter og fokusgruppeinterviews med 60 socialt udsatte i grupperne: Mentally disordered, Homeless, Former substance users, Unemployed, People living in socially deprived neighborhoods.

	Resultater	<p>Fysisk aktivitet som social løftestang hænger tæt sammen med social kapital.</p> <p>Idræt for socialt udsatte skal nedbryde sociale barrierer.</p> <p>Social kontekst er vigtig i forhold til social inklusion gennem idræt.</p>
<p>Bjarne Ibsen et al (2012). <i>Idræt i udsatte boligområder</i>. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC), Syddansk Universitet og Metopos</p>	Researchområde	Idræt i udsatte boligområder
	Finansiering	Kulturministeriet og Social- og Integrationsministeriet. Endvidere er undersøgelsen støttet af Lokale og Anlægsfonden, Bikubenfonden og Landsbyggefonden.
	Omfang	Undersøgelse i seks af i alt 29 udsatte boligområder i Danmark
	Resultater	<p>Idrætsdeltagelsen i udsatte boligområder er lavere end landsgennemsnittet.</p> <p>Beboere med socioøkonomisk lav status dyrker mindre idræt.</p> <p>Markant færre børn og voksne fra udsatte boligområder dyrker idræt i forening.</p> <p>Udsatte voksne dyrker mindre løb, svømning og gang end gennemsnittet.</p> <p>Udsatte børn spiller mere fodbold og dyrker mindre svømning, håndbold og gymnastik end gennemsnittet.</p> <p>Socialt udsatte møder en lang række barrierer, både sociale, socioøkonomiske og kulturelle barrierer.</p>
<p>Kurt Lüders og Ejgil Jespersen (2013). <i>Idrætsdeltagelse blandt unge voksne med sindslidelser</i>. Movements 2013:4, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet</p>	Researchområde	Idrætsdeltagelse blandt 18-30-årige med sindslidelser.
	Finansiering	Dansk Arbejder Idrætsforbund i samarbejde med Center for Handicap og Bevægelsesfremme, Syddansk Universitet. Projektet støttes økonomisk af Danmarks Idræts-Forbund og landsforeningen SIND.
	Omfang	Spørgeskemaundersøgelse blandt 222 unge voksne i fem kommuner.

	Resultater	<p>Sindslidendes helbredstilstand og fysiske form vurderes lavere end gennemsnittet.</p> <p>Sindslidende foretrækker at dyrke idræt på egen hånd.</p> <p>Undersøgelsen peger både på barrierer og incitamenter til idrætsdeltagelse.</p> <p>Der er et potentiale for rekruttering til at udføre frivilligt foreningsarbejde.</p>
<p>Thomas Cochrane & Rachel C. Davey (2008). <i>Increasing uptake of physical activity: A social ecological approach</i>, i Journal of the Royal Society for the Promotion of Health, 128, s. 31-40.</p>	Researchområde	Fysisk aktivitet blandt voksne (16+) i udsatte bydele
	Finansiering	
	Omfang	Projekt i to udsatte bydele i Sheffield, UK.
	Resultater	<p>I selv de mest udsatte byområder i England kan fysisk aktivitet øges med en socioøkologisk tilgang.</p> <p>Nøglebegreberne for et bæredygtigt idrætsprojekt er, at de er <i>available, accessible, affordable, acceptable</i> og <i>appropriate</i>.</p>
<p>Lars Benjaminsen, Stefan B. Andrade og Morten H. Enemark (2017). <i>Fællesskabsmålingen – En undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark</i>. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 17:19, København</p>	Researchområde	Livsvilkår og social eksklusion i Danmark
	Finansiering	TrygFonden
	Omfang	Spørgeskemaundersøgelse blandt 3.059 borgere med forhøjet risiko for social eksklusion. 2.292 besvarede spørgeskemaet.
	Resultater	<p>4 pct. af den voksne befolkning karakteriseres som socialt udsatte.</p> <p>18 pct. karakteriseres som værende i risiko for at blive socialt udsatte.</p> <p>Social eksklusion indbefatter også samfundsmæssig og strukturel eksklusion og skal forstås i et multidimensionelt perspektiv.</p> <p>Socialt udsatte dyrker færre fritidsaktiviteter og deltager i mindre grad i foreninger.</p> <p>Socialt udsatte får i mindre grad opfyldt behovet for at møde andre mennesker.</p>
<p>Pia V. Pedersen, Maria Holst, Michael, David- sen, Knud Juel (2012): <i>SUSY UDSAT 2012 –</i></p>	Researchområde	Socialt udsattes sundhed, sygelighed og trivsel
	Finansiering	

<p><i>Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2012 og udviklingen siden 2007.</i></p> <p>Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Rådet for Socialt Udsatte, København</p>	Omfang	Spørgeskemaundersøgelse på ca. 140 herberger, væresteder og lignende sociale tilbud i 40 danske byer. 1.157 besvarelser.
	Resultater	<p>Fattige har dårligere sundhed end andre udsatte grupper.</p> <p>Kvinder har dårligere sundhed end mænd.</p> <p>Antallet af belastende livsomstændigheder har betydning for sundhed, sundhedsadfærd og livskvalitet.</p> <p>Misbrugere, og fattige har overordnet den mest uhenigtsmæssige sundhedsadfærd.</p> <p>Fra 2007 til 2012 er andelen af udsatte, der ikke dyrker nogen form for motion faldet.</p>
<p>Glen Nielsen, Vivian Grønfeldt, Jan Toftegaard-Støckel & Lars Bo Andersen (2012): <i>Predisposed to participate? The influence of family socio-economic background on children's sports participation and daily amount of physical activity</i> i <i>Sport in Society</i>, Vol. 15, No. 1</p>	Researchområde	Betydning af familiers socioøkonomisk situation og børns fysisk aktivitet og deltagelse i organiseret sport.
	Finansiering	
	Omfang	704 børn i Storkøbenhavn har besvaret spørgeskemaer i børnehaveklassen og igen tre år senere i tredje klasse.
	Resultater	<p>Ingen forskelle i børns overordnet fysisk aktivitet på tværs af familiers socioøkonomiske situation.</p> <p>Familiens socioøkonomiske situation har en positiv sammenhæng med børns deltagelse i organiseret sport.</p>
<p>Morten Ejrnæs, Henning Hansen og Jørgen E. Larsen (2010): <i>Levekår og Coping - Resources, tilpasning og strategi blandt modtagere af de laveste sociale ydelser.</i> CASA.</p>	Researchområde	Levevilkår for modtagere af sociale ydelser
	Finansiering	<p>Tredje del af forskningsprojektet "Konsekvenser af at have de laveste sociale ydelser som forsørgelsesgrundlag".</p> <p>Forskningsprojektet udføres for Rådet for Socialt Udsatte af en forskergruppe under Sociologisk Institut ved Københavns Universitet.</p>
	Omfang	Spørgeskemaundersøgelse blandt 1.294 modtagere af laveste ydelser. 641 besvarelser.
	Resultater	<p>Negativ sammenhæng mellem modtagere af social ydelse og helbredstilstand.</p> <p>Negativ sammenhæng mellem modtagere af social ydelse og idrætsdeltagelse.</p>
	Researchområde	Evaluering af fritidspasordningen.

Socialstyrelsen (2016): <i>Udbredelse af erfaringer med fritidspas. Erfaringsopsamling, Odense</i>	Finansiering	Projektkommunerne har i projektperioden modtaget 76,7 millioner kroner i direkte støtte, og Socialstyrelsen har ydet processtøtte til de 23 projektkommuner.
	Omfang	23 kommuner deltog i projekter med fritidspas. 6.640 børn deltog.
	Resultater	Overvejende positivvurdering af projekternes effekt på fastholdelse. Det er vigtigt at understøtte forældre i at støtte deres børns deltagelse i foreningsliv. 70 pct. af projekterne videreføres i justeret version.

